

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גיליון 24 ללומדי חבורת ש"ס | בבא בתרא ב. עד ט"ז: | חשון ה'תשפ"ה

לטעון שנתרצה רק לחסימת האויר ע"י מחיצה דקה כגון של נסרים, המספיקה למניעת הזק ראייה, או שיבנה את כל הכותל ברשותו, ולא נתרצה לבנית חצי הכותל ברשותו ולמעט מקום תשמישו. וכתבו התוס' שללישנא זו מספיק שיקנו וישעבדו נכסיהם לעשית הכותל, וא"צ קנין ברוחות או בחזקה. עוד כתבו התוס' ששומר חנם יכול להתנות להיו כשואל, והוי קנין גמור שמחייב עצמו לשלם על אונס.

ולל"ב כוונת מתני' "השותפין שרצו לעשות מחיצה" היינו שנתרצו לעיקר החלוקה (ומחיצה היינו פלוגתא כדכתיב "ותהי מחצת העדה"), ולשון מתני' הוא כלשון בני אדם האומרים בא נעשה חלוקה, ואיירי בחצר שאין בה דין חלוקה, והא שאין יכולים לחזור, הטעם הוא משום דאיירי שעשו קנין (ברוחות שכל אחד ברר לו חלק וע"י הקנין קנו כל אחד חלקו, ולרב אשי איירי שכל אחד החזיק בחלקו רפק ביה פורתא, וקרקע נקנית בחזקה אחרי שהסכימו בשעת חלוקה, וכתבו התוס' שהחידוש של רב אשי הוא שא"צ לומר לך חזק וקני). אבל קנין על החלוקה גרידא אינו מועיל דאין חליפין קונים אלא דבר ממשי, וסיבת הכפיה לבנות כותל היא משום דס"ל דהזק ראייה שמייה הזק, ואף שאין בחצר דין חלוקה קמ"ל מתני' שאחרי שנתרצו לחלוק אין די במסיפס אלא בונים כותל.

מתי נאסרה התבואה כשנפרצה מחיצת הכרם

הסמוכה לשדה - אם נפרצה מחיצת הכרם הסמוכה לשדה לבן של חבירו, וסמך את זרעו לגדר, ובלו גדר צריך להרחיק ד"א כדי עבודת הכרם, דבשיעור זה הוי כלאים, אומר לו לבעל הכרם לגדור כדי שהגפנים לא יאסרו את התבואה, וכתבו התוס' שבעל הכרם חייב לגדור משום שהוא המזיק, ואפי' לרבי יוסי דס"ל שעל הניזק להרחיק את עצמו, מודה הכא דהמזיק ירחיק משום שזה גירי דיליה. ואם חזרה ונפרצה אומר לו גדור, ואם נתייאש מלגודרה נאסרה התבואה אם הוסיפה וגדלה בשיעור אחד ממאתים, וחייב בעל הכרם באחריותה, ואם לא נתייאש מלגודרה ועוסק כל שעה לגדור לא נאסרה, וכמו שמצינו שאם האדם מחזר לקטוף את הירק הוא לא נאסר, וטעמא משום דכתיב "לא תזרע" דומיא דזרעיה דניחא ליה. ואם לא אמר לו לגדור אינו חייב באחריות, וגם אם נפרצה צריך לחזור ולומר לו גדור, ואם חזרה ונפרצה מסתפק ר"י אם צריך לחזור ולהתרותו בפעם השלישית. ואם הוסיפה התבואה אחד ממאתים בב' הפעמים יחד, אין מצטרפים לאסור. עוד כתבו התוס' דהכא לא חשיב הזק שאינו ניכר, שהרי ניכרים הגפנים בשדה, (אבל מטמא אינו ניכר אם הוכשרו).

הזק ראייה אי שמייה הזק

ונ"מ לחיוב בנית כותל

במתני' נתבאר דין בנית כותל בין ב' שותפים, בנית כותל נצרכת בשביל למנוע הזק ראייה, וממילא הדבר תלוי אם הזק ראייה שמייה הזק או לא, וכדלהלן.

ללישנא קמא הזק ראייה לאו שמייה הזק ואין מחייבים אדם לבנות כותל בין החצרות, ודי במסיפס בעלמא, לרש"י היינו יתדות עץ התחובים בארץ,

בנית מחיצה בין חצרות השותפים

הנדון בסוגיא היא על חיוב בנית כותל בין ב' חצרות גינות או שדות, אם חייב לבנות משום הזק ראייה, או דאיירי בנתחייבו ע"י קנין, (ונסתעף מזה הנדון אם הזק ראייה שמייה הזק), וכשבונים כותל ממה בונים אותו ומהו גובהו ועוביו, ולמי שייך המקום והאבנים אם נפל הכותל, ומה עושים לסימן כשרק אחד מהם בונה את הכותל.

ב. מקום בנית הכותל - שותפים בחצר שבת שניהם

פתוחים לחצר, ורוב תשמישם בחצר, שבאים לעשות מחיצה ביניהם, בונים את הכותל באמצע שכל אחד נתן חצי מקום עובי הכותל.

חלוקת האבנים והמקום אם נפל הכותל - כיון

שכשבאים לבנות שניהם משתתפים באבנים ובמקום (ל"ק שניהם חייבים לבנות משום הזק ראייה, ולל"ב איירי שאנו זוכרים שהקנו זה לזה לעשות מחיצה. תוס') לפיכך כאשר נפל הכותל לאחר שנים רבות שניהם מתחלקים באבנים ובמקום הכותל, ואין אחד יכול לומר שנבנה בשלו והאבנים היו משלו. ואיתא בגמ' ד. דקמ"ל דאע"ג דנפל לרשות אחד או שאחד מהם פינה את האבנים לרשותו, מ"מ חולקים, דשותפין לא קפדי אהדדי. וכתבו התוס' דכיון שאין חזית לא לזה ולא לזה, פשיטא דחולקים באבנים ובמקום הכותל אע"פ שנפל הכותל לרשות אחד מהם, ולא דמי למחליף פרה בחמור דמי שמוחזק זוכה, דהתם מתחילה היה הדבר מבורר וברשות אחד מהם נולד הספק, אבל כאן גם לפני נפילת הכותל אם היו באים לחלוק היו חולקים בשוה, אפי' לרבנן דפליגי אסומכוס. ולא אמרינן הכא כל דאלים גבר משום דאיכא דררא דממונא, והחידוש הוא שאע"פ שנפלו לרשות אחד מהם ושהו ברשותו הרבה, אינו נאמן שהם שלו במיגו שהיה יכול לומר לקחתיה ממנו, דמיגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי שלא עשאה לבדו כיון שחבירו היה חייב להשתתף עמו. ולרש"י (ד. בקושית הגמ' פשיטא איירי שנפלו האבנים לרשות שניהם בשוה).

ממה בונים את הכותל - בונים את הכותל כפי

מנהג המקום, שאם נהגו לבנות מגויל בונים מגויל ואין אחד יכול לומר שאינו חפץ אלא בגזית, וכל אחד נתן מחלקו ג' טפחים, ובגזית כל אחד נתן ב' טפחים ומחצה, ובכפיסין כל אחד נתן ב' טפחים, ובלבנים כל אחד נתן טפח ומחצה. ואפי' אם נהגים לבנות מהוצא לולבי דקלים (ובע"ב פירש נצרים) ודפנא ענפי עץ ערמונים, יבנו מהוצא ודפנא (ד. וכתבו התוס' שאם נהגו בגויל יותר מו' אינו מחויב, וכן בכלם, ואם נהגו פחות מהוצא ודפנא לא יכול לעשות כך, דמנהג הדיוט הוא, וכן בשאר מקומות דכתיב הכל כמנהג המדינה אין לסמוך על מנהג הדיוט. ולהלן ג. יבואר מהו גויל וגזית וכו'.

ב: - ג. האם שותף יכול לכפות את שותפו

להשתתף בבנית הכותל - איתא במתני' "השותפין שרצו לעשות מחיצה בונים את הכותל באמצע" -

לל"ק מחיצה היינו גודא - כותל (וכמו שמצינו לשון זה לגבי כלאים וכדלהלן), והא דלא קתני בונים אותן באמצע, קמ"ל שאין די במסיפס אלא צריך כותל, ולפי זה בהכרח דס"ל לתנא דמתני' שהזק ראייה לא שמייה הזק, ולכן רק אם רצו צריכים לבנות מחיצה, וקמ"ל מתני' שאף אם אחד שכנע את השני לבנות כותל ונתרצה, בונים את הכותל באמצע, ואינו יכול

מסכת בבא בתרא היא המסכת האחרונה בשלשת הבבות הפותחות את סדר נזיקין, ועוסקות בדיני ממונות שבין אדם לחבירו. מסכת בבא קמא עוסקת בתביעות נזיקין וגזילות, מסכת בבא מציעא עוסקת במחלוקות בענייני בעלות בכסף או במטלטלין, כגון בעלות במציאה ופקדון, דיני קניינים, הלוואות, ודיני שמירה שאלה ושכירות וקבלנות. ומסכת בבא בתרא עוסקת בדיני תביעות שבין אדם לחבירו בקרקעות (כגון נזקי שכנים, חלוקת קרקעות משותפות, דיני חזקות בקרקע, ונזקי קרקע), דיני מכירה וקנייניה, ודיני ירושה וצוואה. וכתב הרמב"ם (הקדמה לסדר זרעים) שהדינים שבמסכת זו 'כולם קבלה ודברי סברות ולא התבארו מן התורה'.

הנושאים העיקריים הנדונים בארוכה במסכת זו.

א' הלכות שכנים: והיינו הזק ראייה וחייב בנית כותל בין שכנים. (ב' - ו', השתתפות בהוצאות משותפות ז' ח'), חיוב הרחקת דבר שעשוי להזיק לשכן (י"ז - כ"ז). מתי יש לאחד חזקת תשמישין על שכנו (ו', נ"ז - נ"ט).

ב' חלוקת שותפות (י"א - י"ג).

ג' חזקת ג' שנים בקרקעות כנגד מרא קמא. (כ"ח - נ"ז).

קניינים. קנין חזקה בקרקע (נ"ב - נ"ו). קנין מטלטלין (ע"ה - ע"ז, פ"ד - פ"ח). כמה צריך לשייר הקונה עצים לקציצה, ומתי הקטונה אילנות נחשב שקנה קרקע (פ' - פ"ג). מתי יכולים הלוקח או המוכר לחזור בהם מהמכירה (פ"ג - פ"ח), ענייני מידות ומשקלות (פ"ח - צ'). אחריו לפלוני (קל"ו קל"ז). מאיזה גיל אדם יכול למכור וכדומה (קנ"ה).

ד' מה כלול במכירת בית או שדה (ס"א - ס"ו, ס"ט - ע"ב) או חצר או בית הבד או מרחץ (ס"ז) או עיר (ס"ח), או ספינה (ע"ג), או קרון ופרדות וצמד ובקר וחמור וכליו (ע"ה), או חמור וכליו ובהמה ובנה ואשפה ובור וכוורת ושובר (ע"ח), או פירות שובר (פ'), או קבר (ק' - ק"ב), מתי נקעים וסלעים ממדדים עם השדה (ק"ג). המוכר בית כור ופיחת או הותיר (ק"ג - ק"ו).

ה' דיני ירושה. (ק"ח - קל"ה). מזונות הבנות מהירושה ועוד מדיני ירושה. (קל"ט - קמ"ד).

ו' מתנת שכיב מרע. (קל"ה - קל"ח, קמ"ו - קנ"ו, קע"ה).

ז' דיני שטרות (ק"ס - קע"ג).

נושאים נוספים - דיני צדקה ומעלותיה (ח' - י"א). כתבי הקודש (י"ג - י"ז). דיני מלמדי תינוקות (כ"א). כללי ההכרעה בממון המוטל בספק (ל"ד ל"ה). מסירת מודעה כשאדם אנוס למכור או לתת מתנה (כ'). פסול נוגע בשותפים ובמוכר (מ"ב - מ"ה). מתי מועיל דבר שנעשה בכפיה (מ"ז מ"ח). דיני הבעל בנכסי אשתו (מ"ט - נ"ב). אם הולכים בממון אחר הרוב (צ"ב צ"ג). דיני יין שמורים וחומץ למכירה ולברכה ולקידוש וכדומה. (צ"ה - צ"ח). דיני ערבות. (קע"ג - קע"ו).

השותפין

מסכת בבא בתרא מתחילה בדין שותפין, משום דבסוף בבא מציעא איירי בחלוקת האבנים בבית ועליה שנפלו, ובב' גינות זו ע"ג זו, (וטעם זה נצרך אף אם כולה נזיקין לאו חדא מסכתא, אף שלענין מחלוקת ואח"כ סתם אין סדר למשנה, משום שפעמים שנה רבי את המסכת האחרונה לפני הראשונה). תוס'.

וכתבו התוס' שאם נתרצו לעשות כותל עושים אותו מגויל או גזית עם הרבה חלונות, או שאינו גבוה עשרה טפחים.

ומ"מ בגינה שמגדלים בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה חייב לבנות כותל (ובבקעה אינו חייב לבנות כותל מפני שרק חודש בשנה היא עומדת בקמותיה, ובחודש זה אסור לעמוד שם. תוס'), משום דאסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה שלא יזיקנה בעין רעה (והדימוי חצר לגינה הוא מאיזה אבנים בונים את הכותל).

וכן מחייבים אדם להשתתף בבניית בית שער (צורת עיגול עם פתח בצד שלא יראו בניו לה"ר לתוך החצר) ודלת לחצר, דהזיקא דרבים שאני, דזימנין דחוקי רבים ועיילי להתם, ולרשב"ג כופים רק על בניית הדלת משום שיכולים לראות מרחוק. תוס'.

וכן מחייבים אדם להרחיק כותל מחלונות ביתו של חבירו ד' אמות, (אם הכותל גבוה יגביהו מלמעלה ד"א כדי שלא יציץ וישחה ויראה, ומלמטה כדי שלא יעמוד על הכותל ויראה, וממול הבית כדי שלא יחשיך את הבית) דהזיקא דבית שאני משום שאדם עושה ביתו דברי הצנע.

וכן בגג הסמוך לחצר צריך לעשות לגג מעקה ד' אמות, משום שבעל החצר טוען שכיון שאין תשמיש הגג קבוע אינו יודע מתי ישתמש כדי להסתיר עצמו משא"כ חצר שתשמישה בכל שעה אין עושים בה דברי הצנע.

ובחצר גופא אם היה שם כותל שנתרצו הראשונים לעשותו ונפל מחייבים אותם לבנות כותל (משום שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר בלא ליזהר זה מזה. תוס'). ואין חייבים לבנות יותר מגובה ד' אמות, אף אם הכותל הישן היה גבוה יותר.

ללישנא בתרא הזק ראה שמה הזק והיכא שחולקים את החצר חייבים שניהם להשתתף בבניית הכותל, ואין די במסיפס בעלמא.

חלוקת כתבי הקודש - כתבי הקודש של שותפין והיינו ס"ת או נביאים וכתובים וכתובים בכרך אחד לא יחלקו אותם אע"פ ששניהם רוצים.

גויל גזית כפיסין לבנים - גויל היינו אבנים לא משויפות, גזית הם אבנים משויפות, והם טפח יותר מכפיסין מחמת הבליטות שבצדדים כפיסין הם אריחים ואריח הוא חצי לבניה, והלבניה ג' טפחים, ונותן אריח מכאן ואריח מכאן וטפח טיט ביניהם, לבנים הם לבנים שלמות המונחות לעובי הכותל. ודווקא בטיט מספיק טיט ברוב טפח, אבל בריכסא טיט המעורב באבנים דקות צריך יותר מטפח, וי"א שבריכסא צריך טפח, ובטיט מספיק פחות, ונ"מ למקבל עליו לבנות כותל לחבירו.

כמה עובי נצרך כדי להעמיד כותל - כותל של ד' אמות צריך שיהיה עוביו ה' טפחים כדי שיעמוד, ואם גובהו יותר מזה צריך ששה טפחים, וכן היה הטרסקין בבית המקדש הראשון להבדיל בין ההיכל לקדשי הקדשים שהיה גבוה ל' אמות והיה עוביו טפח, וא"צ לכל גובה ד' אמות עוד רוחב ה' טפחים, אמנם מקדש שני שהיה גבוה יותר שהיה ק' אמה (דכתיב "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", וי"מ דקאי לענין השנים שהיה קיים שהראשון היה קיים ארבע מאות ועשר שנים והשני ארבע מאות ועשרים ושני הדברים נכונים), לכן עשו פרוכת ולא כותל, ולא עשו כותל ל' אמה והשאר פרוכת, דגם ל' אמה אינו

עומד אלא ע"י כובד התקרה ומעזיבה, ולא עשו פחות מל' משום דבעינן שיהיה הכל או מכותל או מפרוכת. וכתבו התוס' שלתירוץ זה א"צ לתירוץ הקודם. עוד כתבו שהנדון בסוגין הוא לענין כותל מגזית העשוי לימים רבים, אבל שייך לעשות כותל חלש יותר ברוח פחות מהנזכר בסוגיא. וטרסקין י"מ דהיינו מפסיק וסוגר (את הלוחות שניתנו בסנין שהיו בקודש הקדשים), וי"מ דהיינו פנים וחוזן (שיש ספק אם אותה אמה מקודשת כפנים או כחוזן, ולכן בבית שני היו ב' פרוכות).

ג: השיעורים האמורים במתני' לעובי הכותל, היינו שיעור האבנים עם הסיד שעליהם.

איסור סתירת בית הכנסת

אסור לסתור בית כנסת לפני שבונים חדש, אא"כ יש בישן תיוהא ביקוע שיש חשש שיפול, (ורב אשי הכניס מיטתו לשם עד שהתקינו את המרזבים כדי שלא יתייאש מלבנות את החדש). וכתבו התוס' שישן סמוך לבית הכנסת במקום שהאורחים רגילים לישן ולאכול, אבל בבית הכנסת עצמו אסור לאכול ולשתות או להכנס שם מפני החמה והגשמים, ולא אמרינן שבתו כנסיות שבבל על תנאי הם עשויות, אלא לענין שאחרי שחרבו מותר לעשות שם מה שירצה, חוץ מקלות ראש.

טעם האיסור - י"מ משום פשיעותא שיארע אונס ויפשעו ולא יבנו אחר, וי"א שהטעם משום שבינתיים לא יהיה להם מקום להתפלל, ונ"מ כשיש מקום אחר להתפלל.

מרימר ומר זוטרא היו סותרים ובונים חדש לחורף וסותרים ובונים חדש לקיץ, ששל חורף היה נמוך וכתליו רחבים וחלונותיו מועטים מפני הצניעה, ושל קיץ היה אחר שהאוויר שולט בו. וכתבו התוס' שההתר הוא דהוי כמו שיש בו תיוהא, ואם היו בב' מקומות צ"ל דאיירי שהיה בו תיוהא, או דנימא שאם יש בית כנסת אחר מותר (ולעיל איירי שיש מקום להתפלל אבל אינו בית הכנסת), או דנימא שאין לחוש שיפשעו כיון שיש קור וחום, או כיון שזה לזמן גדול.

איסור סתירת בית הכנסת הוא אפי' אם מוכן להם כסף ביד הגבאי לבניית השני, דשמא ישתמשו בכסף לפדיון שבויים, וחשש זה שייך אפי' אם האבנים מסודרות והקורות מוכנות, דשמא ימכרום, אבל כשבית כנסת החדש כבר בנוי מותר לסתור את הישן מפני שאין דרך אדם למכור דירתו, וא"צ להמתין עד שיתפללו בחדש. תוס'.

מה שיעץ בבא בן בוטא להורדוס לסתור את ביהמ"ק, צ"ל שהיה בישן תיוהא, או שמלכות לא חוזרת בה, אפי' אם אמר המלך שיעקור הר.

הורדוס היה עבד של בית חשמונאי, ורצה לישא נערה מבית חשמונאי, וכששמע בת קול שמי שימרוד יצליח הרג את כל אדוניו חוץ מאותה נערה, וכשראתה הנערה שהוא רוצה לישא אותה עלתה לגג והכריזה שמי שיאמר שהוא מבית חשמונאי אינו אלא עבד, (וכתבו התוס' שלפי זה מה שאמרו לאגריפס 'אחינו אתה', היינו לפי שעבד חייב במצוות) ונפלה מהגג ומתה, והטמינה הורדוס בדבש, י"א שבא עליה וטמנה כדי ליישב יצרו, וי"א שלא בא עליה וטמנה כדי שיאמרו שנשא בת מלך. והרג את כל החכמים (כתבו התוס' דלאו דווקא כולם דהא אישתירו בני תירא) כיון שהם אומרים שאין מלך אלא "מקרב אחיך", ושייר את בבא בן בוטא כדי להוועץ בו, וגרם שיהיה עוור, וניסה לגרום לו שיקלל אותו ולא הסכים, וגילה לו הורדוס שזה הוא עצמו, ואמר לו שאם היה יודע כמה רבנן זהירים לא היה הורגם, ואמר לו בבא בן בוטא שתקנתו שיעסוק בבנין

ביהמ"ק, ושישלח לשאול את המלכות אם יכול לבנות ובינתיים יבנה, וכן עשה, ואמרו שמי שלא ראה את בנין הורדוס לא ראה בנין יפה מימיו, ובנאו בשיש כחול ירוק ולבן שורה נכנסת שורה יוצאת, ואמרו לו חכמים שלא יצפה את האבנים זהב, כי עדיף כך שזה נראה כגלי היס. (ואף שדניאל נענש על שהשיא עצה לנבוכדנצר שחתכוהו מגדולתו, וי"א מה שזרקוהו לגוב האריות, מ"מ הורדוס היה עבד שהוא חייב במצוות, או משום שבית המקדש לא יכל להבנות בלי המלכות).

ד: בניית כותל בגינה ובבקעה - סתם גינה שהזק ראתה קשה כמקום שנהגו לגדור ומחייבים אחד את השני לגדור, אבל סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור, ואין מחייבים אחד את השני לגדור. ועיין בגמ' בדברי אביי וברש"י ותוס' ובקושית רבא.

בניית כותל במקום שנהגו שלא לגדור
אם רק אחד רוצה לעשות כותל יבנה את הכותל כולו ברשותו, ויעשה חזית מבחוץ, ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם.

מהי חזית - לרב הונא לל"ק הכונה שיעשה בליטה שיעבה את הכותל ע"י אבנים וטיט לתוך של חבירו, שאם יעשה לתוך שלו חבירו יוכל לעשות ג"כ ברשותו, אבל לחתוך את הבליטה הוא דבר ניכר. ולל"ב יעשה בליטה לתוך שלו, ואין חוששים שגם חבירו יעשה לתוך שלו מפני שזה ניכר, אבל החיתוך אינו ניכר, והגמ' שואלת על זה מלשון "ועושה חזית מבחוץ", וכתבו התוס' דמ"מ אינה תיובתא, ד"ל שהכונה מחוץ לכותל. ולריו"ח חזית היינו לטוח את האמה העליונה מבחוץ, שאם יטוח בשלו חבירו יטוח ג"כ, ואין חוששים שיקלף את הטיח, מפני שהקילוף ניכר.

ד: ובכותל העשוי מהוצא לרב נחמן יכוון את ראשי ההוצין לצד חבירו, ולר"ח יוציא את ראשי הקנים המעמידים את כותל ההוצא, ויטוח אותם בטיט כדי שלא יחתכם דהוצא אין החיתוך ניכר. תוס'. ואין לחוש שיקלף משום שהקילוף ניכר. ולאביי אין תקנה להוצא אלא שיכתוב שטר.

ואם שניהם נתרצו לעשות כותל יבנו אותו באמצע, ויעשו חזית משני הצדדים, ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. לרב אשי יכולים ג"כ שלא לעשות חזית כלל, ומתני' איירי שקדם אחד ועשה חזית, ולרבא מפרזיקא מתני' לא תני תקנתא לרמאי, ועל כן פירש רבינא דאיירי בהוצא, וקמ"ל שאף הוצא מועילה עשית חזית, ודלא כאביי.

חיוב הפנימי להשתתף בהוצאות בניית כותל ע"י החיצוני

המקיף את חבירו מג' רוחותיו שקנה ג' שדות מסביב לשדה חבירו, והחיצוני גדר את ג' רוחות, אין מחייבים את הפנימי לשלם כלום, דסתם בקעה הוא מקום שנהגו שלא לגדור, ולא מהני ליה מידי שהרי יכולים להכנס מהצד הרביעי.

ואם עמדו המקיף או הניקף וגדרו את הצד הרביעי חייב הפנימי לשלם מחצה, ואף דהזק ראה לא שייך בבקעה, מ"מ צריך גדר גבוהה י' טפחים למנוע כניסת בהמות.

שיעור החיוב לרבי יוסי ולת"ק - איתא במתני' "רבי יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל", וצריך לבאר כמה חייב לשלם ומה סובר ת"ק.

שיטת רב הונא שלרבי יוסי משלם לפי הכותל שנבנה בפועל, ולת"ק משלם דמי קנים בזול רש"י מבאר הטעם מפני שטוען שגדר כזו מספיקה לו. והתוס' כתבו דלא דמי ליורד דשמין וידו על התחנתונה, דסגי ליה בנטירא בת זוזא, אמנם אגן סהדי שהיה מתרצה לשלם דמי קנים בזול.

לחייא בר רב לרבי יוסי משלם דמי קנים בזול, וא"כ צריך לבאר מה סובר ת"ק. הגמ' מבארת שלת"ק אינו חייב לשלם אלא שכר שמירה, מה שהיה צריך לשלם לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה. או דס"ל שאינו משלם אלא על הצד הרביעי ולא על הג' הראשונים מפני שכבר יצא זכאי בדין כיון שהיו ימים רבים ולא הועילו לו. או שנחלקו היכא שהמקיף גדר את הרביעית, שלת"ק אינו משלם אלא על הרביעית, אבל על הראשונות פטור, לרש"י טעם הפטור משום שכבר יצא זכאי בדין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו, וכתבו התוס' דקצת קשה דא"כ לא ישלם אלא טפח אחרון, והתוס' ביארו שמתרצה לשלם על הרביעית ע"מ שיהיה גזור מד' רוחות, אבל כשהניקף גדר חייב על הכל דגלי דעתיה דניחא ליה, ולרבי יוסי אף בזה מגלגלין עליו את הכל. או שלת"ק אף בגדר מקיף מגלגלין עליו את הכל, ולרבי יוסי דווקא כשהניקף גדר מגלגלין עליו את הכל, אבל כשגדר מקיף בגמ' איתא ד"לא יהיב ליה מידי" ובתוס' הביאו גירסא דלא יהיב ליה אלא דמי רביעית, וביארו התוס' דאף דסגי ליה בנטירא בת זוזא, מ"מ אין לך אדם שלא יסייע לרביעית כדי שיהיה גזור מד' רוחותיו.

ה. רבינא הקיף את רוניא מד' רוחות ולא רצה רוניא לשלם, וכשהראה שאכפת לו משמירת התמרים, אמר לו רבינא שא"כ הוא חייב לשלם, שהרי לכל הפחות היה צריך לשכור שומר, ואמר רבא לרוניא שיפייס את רבינא, דאל"כ יחייבו לשלם כפי שווי הגדר כרב הונא אליבא דרבי יוסי דכן הלכה.

מדיני בר מצרא - רב ספרא בריה דרב ייבא אמר לרבינא שלא יסלק את רוניא משדה שקנה סמוך לשדהו, מדינא דבר מצרא, כיון דאמרי אינשי "ארבעה לצלא ארבעה לצללא". י"מ דרצען עני נצרך לד' ככרות ליום כמו עשיר, וא"כ מדין "ועשית הישר והטוב" צריך ג"כ לוותר לעני. וי"מ דשכרו מועט מפני שצריך לשלם ד' לקנית העור וד' לעבדנים, ועל כן יש לוותר לו. ורש"י מבאר שכיון שהיה לו שדה בתוך שדותיו של רבינא יוותר לו, כי בכמה דברים הוצאות שדה אחת שווה לב' שדות. והתוס' הקשו דאין מרחמין בדין, ור"ת מפרש שרבינא היה מצרין מג' רוחות ורוניא מרוח אחת, ועל זה אמר רב ספרא שאין חילוק ביניהם. ור' אברהם מפרש שרוניא היה אריס בשדות שהיו לרבינא במצרא, ועל זה אמר רב ספרא שגם לאריס יש דין מצרין.

כותל חצר שנפל חייב להשתתף בבנייתו עד גובה ד' אמות דבהכי סגי להזק ראיא, ואם בנה גדר יותר מד' אמות אין חייב השני לשלם, אמנם אם סמך כותל אחר לכותל זה, אע"פ שעדיין לא שם תקרה, מגלגלין עליו את הכל דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה. וכתבו התוס' שאע"פ שבזה נהנה זה לא חסר פטור הכא חייב, דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה, או משום דחשיב חסר, כיון שהיה צריך להגביה את הכותל מחמת ההזק ראיא.

מתי אדם נאמן לומר שפרע את חובו

אדם שהיה חייב לשני ממון, מחמת הלוואה או כתשלום עבור בנית כותל, והוא נאמן לטוען פרוע, יש לדון האם הוא נאמן לטוען זאת עוד לפני שהגיע זמן הפרעון, או שאינו נאמן מפני שלא מסתבר כלל שאדם יפרע חובו לפני שהגיע הזמן.

ה: בהלוואה - לריש לקיש אינו נאמן לומר שפרע בתוך זמן ההלוואה, והלואי שיפרע בזמנו, וכן עשה מר בר רב אשי. ולאביי ורבא אף בתוך הזמן נאמן, די"ל שפרע בתוך הזמן כדי שלא יטרידו, וכן עשו רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע. והלכה כר"ל.

אף **יתומים** אינם נאמנים לומר שהחוב שולם (אע"פ שאין ליפרע מנכסי יתומים אלא בשבועה), דחזקה דלא עביד איניש לפרוע בתוך הזמן. ודווקא ביתומים גדולים, אבל בקטנים אינו גובה אפי' תוך זמנו, דשמא התפיס צררי לפרעון. תוס'.

אם תבע את הלווה לאחר הזמן ו**טוען שפרע בתוך הזמן**, הגמ' מסתפקת אם אומרים "מה לי לשקר" שהרי היה יכול לטעון שפרע בזמנו, וממילא נאמינו בשבועה שפרע בתוך הזמן אף שזה נגד חזקה, או שלא אומרים מה לי לשקר נגד חזקה.

כמה פרטים וביאורים מדברי התוס' בסוגין -

א' בסתם הלוואה לא חשיב תוך ל' תוך הזמן.

ב' דווקא אם יש עדים על ההלוואה עם הזמן אינו נאמן לר"ל לומר שפרע, דאל"כ נאמן במיגו שיכל לומר לא לויתי או לא קבעת לי זמן.

ג' ככור בתוך ל' הוי בחזקת שלא נפדה לכו"ע, משום שאינו חייב עד ל' יום לפדותו, ושמא ימות בתוך ל' ויפטר. וה"ה שוכר אינו נאמן לומר ששילם בתוך הזמן, דשמא יפול הבית ויצטרך לצאת

ד' אף למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים, אם לוח שלא בעדים והודה בפני עדים א"צ לפרועו בעדים. וכן למ"ד זה דווקא אם לווה בעדים צריך לפרועו בעדים משום דלא הימניה, אבל כשלא לווה בעדים אף שיש אגן סהדי שחייב א"צ לפרועו בעדים. תוס'.

טענת פרעתי בתשלום על בנית כותל-

מבואר במתני' שאם יש ויכוח ביניהם אם השני שילם לאותו שבנה את הכותל, אם הנדון הוא על הד' אמות הרי הוא בחזקת ששילם, שכיון שידוע לכל שהוא חייב לשלם לא היה בונה משלו אלא היה תובעו בב"ד, אא"כ יביא התובע ראייה שלא שילם והיינו שתבעו ולא נתן לו.

ולר"ל הא דנאמן לא איירי בטוען ששילם בזמן, דזה פשיטא שנאמן, אלא איירי לפני סוף בנית הכותל, ומ"מ נאמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ומהאי טעמא ג"כ אין ראייה לספק הנ"ל אם נאמן לאחר הזמן לומר שפרע בתוך הזמן, די"ל שאינו נאמן, והכא לא חשיב פריעה בתוך הזמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ואם הנדון הוא על יותר מד' אמות כשסמך כותל אחר בזה יש חזקה שלא שילם, וצריך להביא ראייה ששילם שכיון שאינו ידוע לכל שהוא חייב לשלם, אינו עשוי לשלם עד שיחייבוהו ב"ד. וכתבו התוס' דאיירי שידוע שסירב להשתתף מתחילה, ולכן הוי בחזקת שלא נתן, וא"צ להעמיד בשעשה חזית.

ואף שאם טוען ששילם בזמנו נאמן הכא אינו נאמן, ואף לאביי ורבא שבהלוואה נאמן אף בתוך הזמן, דאומר שאולי חכמים לא יחייבו אותו לשלם.

ו. ומהאי טעמא אין מכאן ראייה שאם טוען לאחר הזמן ששילם בתוך הזמן אינו נאמן, דהכא אין סברא שישלם דמי יימר דמחייבו ליה רבנן.

התובע מנה מחבירו והלה מודה, ולמחרת טוען ששילם, פטור אפי' אם לווה בפני עדים, דהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפרועו בעדים, (ואם טוען ששילם בתוך הזמן תלוי בספק הנ"ל), ואם טוען להד"מ חייב, דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי, מפני שמי שאינו לווה אינו פרוע. וכתבו התוס' דטעם זה הוא כדי שלא נאמר

שכוונתו כאילו לא לויתי לפי שפרעתי, ובאומר לא לויתי ובאו עדים שלווה ופרע, ג"כ הוי כאומר לא פרעתי, ואין העדים נאמנים.

מתי חייב להשתתף בבנית הכותל בסמך לו כותל אחר -

נתבאר לעיל שהבונה כותל גבוה מד' אמות בינו לבין חבירו השני פטור על התוספת, ואם סמך כותל אחר חייב.

ואם סמך רק לחלק מהכותל בגובה או ברוחב-

לרב הונא חייב על הכל, אא"כ בנה **בקרנא ולופתא** בחיבור שבקרן זוית, והיינו שהכותל הראשון הוא ממשיך את כותל הבית מצד אחד, ובנה כותל כנגדו בקרן השניה, ופטור כיון שכותל כזה אינו עשוי להמשיכו. והתוס' מבארים קרנא ולופתא הם ב' דברים, קרנא היינו שעשה כותל קצר ובסופו זוית, ולופתא היינו זוית בראשו מפני הגשמים, והם הכר שלא ימשיך עוד את הכותל.

ולרב נחמן אינו חייב אלא על מה שסמך, אמנם **באפריזא** לרש"י היינו שנתן על הכותל שבנה (שאינו גבוה ככותל חבירו) קרש ארוך המשמש להניח עליו קורות לבנית עליה, חייב על כל הגובה, דסופו להגביהו כשיעור העליה, ולתוס' היינו שבסוף הכותל יש אגן בולטת ואגן שוקעת, וכן **בקבעתא דכשורי** שעשה בכותל שבנה מקום להנחת קורות המשמשים לבנית עליה חייב וכנ"ל.

אף אם הראשון השאיר בכותל שבנה חלונות או נסרים הכנה שיוכל השני להניח שם קורות אין השני נאמן מחמת כך לומר ששילם, דטוען הראשון שעשה כך כדי שלא יצטרך אח"כ כשישלם לקלקל את הכותל.

חזקת תשמישין

חזקת תשמישין שונה מחזקת קרקעות, דחזקת קרקעות צריך ג' שנים, וחזקת תשמישין אפי' משתמש רגע אחד בפניו ושותק הוי חזקה, דלא שביק איניש להשתמש בשלו תשמיש של קביעות בלא רשותו, ובהכרח ששילם או שנתן לו רשות. אמנם דווקא כשטוען שמכר לו או שנתן לו מתנה, אבל עצם השתיקה אינה טענה ולא הוי חזקה.

הנחת קורות על כותל חבירו- המחזיק להניח קורות כבדות על כותל חבירו הרי זה חזקה גם לקורות דקות, ואם החזיק לקורות דקות לרב יוסף יש בזה חזקה גם לקורות כבדות, ולרב נחמן לל"ק לא הוי חזקה, ולל"ב הוי חזקה.

נפילת מי גשמים לחצר חבירו- המחזיק שיטפטפו מי הגשמים בחצר חבירו על פני כל אורך הגג ללא מרזב, הוי חזקה אף להנחת מרזב לשם דעדיף לבעל החצר שהכל יקלח למקום אחד, ואם החזיק להנחת מרזב, לרב נחמן לל"ק אינו חזקה לטפטוף, ולרב יוסף הוי חזקה לטפטוף, ולל"ב דרב הונא הוי חזקה לטפטוף, אמנם לא יעשה שם צריפא דאורבני והיינו גג מעצי ערבה, שמתוך שהטיפות סמוכות אין בעה"ב יכול להשתמש תחתיהם, ולרב יוסף גם זה מותר, וכן הורה רב יוסף למעשה.

ו: קורה העשויה לצל הוי חזקה רק אחר ל' יום, אבל קודם לכן לא מוחה מפני שסבור שיסלקה, וכתבו התוס' שעד ל' יום הוי בחזקת שלא נתן, ואח"כ הוי בחזקת שנתן. וב**סוכת מצוה** אחר ז' ימים (ושמיני עצרת. תוס') שכיון שהשאירה יותר מהצורך היה לו למחות, וא"כ י"ל ששילם לו להשאירה שם לעולם, ולא דמי לסוכה לצל, דדרכם היה לקבוע סוכתם לצורך כל השנים, ואם חיברה בטיט הוי חזקה מיד.

השוכר חדר בבית משותף יכול להשתמש בזיזים ובכתלים מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד החדר שלו, ובכתלים מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד החדר שלו,

ואם שר עליה יכול להשתמש בעובי הכותל במקום שנהגו כך והיינו בראש הכותל, ובגינה שממול הטרקלין אסור מפני שהיא עשויה לנוי ולא להכנס לשם, ורב נחמן מתיר, וברחבה שאחורי הבתים אסור, ורבי מתיר.

עוד בדיני מחיצה לגגות וחצרות

לעיל נתבאר מתי שותפים חייבים לעשות מחיצה בין חצרות או גינות, ולהלן יבואר מה הדין בזה לגבי גגות.

מחיצה בין ב' גגות - אם יש ב' בתים משני צידי רה"ר, כל אחד עושה חצי מחיצה בין הגגות, ומעדיף יותר מחצי כדי שלא יראה בהדיא לגגו של חבירו, וכן הדין כשיש ביניהם רה"ר, וקמ"ל שאף שצריך בלאו הכי להצטנע מבני רה"ר, מ"מ מוטל עליו להשתתף במחיצה, כיון שהרבים אינם מזיקים בלילה וכשהוא יושב ובלא עיניו, משא"כ גג. ואף אם אחד הקדים ובנה חצי מחיצה חייב חבירו לבנות חצי, ואינו יכול לשלם לראשון שיעשה עוד חצי בטענה שהיה מוכן לעשות הכל ברשותו, אבל אינו רוצה לחזור אחר פועלים בשביל דבר מועט, דטוען שגם הוא לא רוצה שיתרועעו יסודותיו מכובד הבנין, ואם באו לדין מתחילה או שכל אחד יעשה חצי, או שאחד יעשה והשני ישלם לו על ריעוע היסודות. וכתבו התוס' דקמ"ל שאינו יכול לומר שיעשו הכל ברשות אחד מהם ויריחו את ההעדפה.

גג הסמוך לחצר צריך לעשות לו מחיצה ד' אמות משום הזק ראייה. ואם היתה החצר למעלה מהגג א"צ בעל החצר לעשות מחיצה כיון שגג לא קביע תשמישיתה, ונח להזהר שלא יראוהו.

גג הצמוד לגג של אחר לשמואל א"צ לעשות מחיצה ביניהם מפני שגג אין תשמישו קבוע (אבל כשהגג הוא בצד השני של רה"ר אינו מרגיש בחבירו כדי להזהר ממנו. תוס'). ולרב נחמן צריך מחיצה י' טפחים כדי שיהיה נתפס עליו כגגב אם יעבור את המחיצה, ולא יוכל לומר שנפל לו משהו לשם, ולא די לזה מסיפס, (אבל לגדיים וטלאים מספיק בכדי שלא יזדקק בבת ראש).

שתי חצרות זו למעלה מזו לרב הונא התחתון בונה גדר עד גובה העליון, ומשם משתתף העליון כדי שלא יפסיד מחמת שפלות קרקעו של תחתון, ולרב חסדא העליון צריך לסייע למטה. וכתבו התוס' בשם ר"ת דאיירי שקרקע התחתון גבוהה יותר בהמשך, דאל"כ אינו צריך להשתתף שמה שגבוה יותר מד' אמות מקרקעו, ולר"י אף בלאו הכי צריך התחתון לסייע כיון שהוא מזיק לעליון כשהוא עומד שם.

ז' דין בית ועליה ששקעו - בית ששקע ואין יכול התחתון להכנס לדירתו בלא להתכופף, אין התחתון יכול לכופף את העליון להשתתף בבניית הבית והעליה מחדש, ואף אם בעל הבית מוכן לשלם בעצמו אינו יכול לכופף לשכור דירה אחרת לזמן הבניה, אפי' אם בעל הבית משלם את דמי השכירות. אמנם אם גובה הבית הוא פחות מ' טפחים יכול לכופף. ואם התנו על כך מראש סותרים את הבית והעליה ובונים אותם מחדש, י"א דהיינו כשגבהו הוא בין מידת ארכו למידת רחבו כמו ההיכל, וי"א כדרך שרגילים לדור, והיינו בכדי להסתובב בבית עם חבילת קנים ארוכים.

הבונה כותל סמוך לחלונות חבירו וטוען בעל החלונות שהוא מחשיך לו את החלונות, אין בעל הכותל יכול לכופף לעשות לו חלונות חדשים גבוהים יותר, ואף לא לחדש את הכותל אפי' לא את כל הכותל, מפני שישן וחדש אינם מתקיימים יפה

ביחד, ואפי' אם רוצה להחליף לו את כל הבית אינו יכול לכופף, מפני שאינו רוצה לטרוד לעבור למקום אחר, ואפי' אם מדובר באוצר של תבן או עצים מפני שאינו רוצה לטרוד להעבירם למקום אחר.

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל איספלידא לרש"י היינו טרקלין, ולערוך היינו מערה, ור"י מפרש דהיינו אכסדרא שפרוצה מרוח אחת ויש שם הרבה אור. והשני נטל גינה, יכול השני לבנות כותל בגינה בשלו, ואין הראשון יכול לטעון שהוא מאפיל עליו, מפני שכשחלקו שמו רק את ההפרש במחיר מחמת הלבנים והקורות, ולא את ההפרש שמחמת האויר, ולא החזיק ג' שנים.

ואף שסיכמו שיקבל "איספלידא" עדיין שמה עליה אע"פ שאינו כשאר איספלידא, וכמו שהמוכר בית כור עפר סאתים כחצר המשכן, יכול לתת לו שטח של לתך אם המקום נקרא בית כור, וכתבו התוס' דאיירי שהלוקח יודע שיש לו קרקע קטנה שנקראת בית כור, אבל בלאו הכי אע"פ שראה את הקרקע בשעת המכירה צריך להשלים לו לבית כור ממש. עוד כתבו דאיירי שישלם לו פחות מדמי לתך, דליכא למימר הדמים מודיעים, או שנתן לו דמי לתך והנודון הוא אם חייב להחזיר לו מעותיו. וכן המוכר פרדס יכול לתת לו מקום שנקרא פרדס אע"פ שאין שם רימונים, וכן המוכר כרם יכול לתת לו משום שנקרא כרם אע"פ שאין בו גפנים.

ואינו יכול לטעון שהוא רוצה לגור שם כמו שגרר אבותיו, וכמו שאמר שמואל שהאחים שחלקו אין להם זה על זה לא דרך אע"פ שלאב היתה שם דרך, (דהמוכר בעין יפה הוא מוכר וממילא כל אחד לא שייך לעצמו כלום. תוס'). ולא חלונות לערער על סתימת אורו, ולא סולמות לרש"י היינו שאינו יכול לקבוע סולמות כדי לעלות לעליה, בחצר שנטל אחיו, ולתוס' איירי שגם החצר שלו וקמ"ל שלא ישעין את הסולם על הבית, ולא אמות המים להעביר מים מהנהר דרך רשות אחיו, (ולרב יש להם). וכתב ר"י דאיירי שעדיין יש לו אור אך לא אור גדול הנצרך לאכסדרא, ולר"ת אינו מחסר מהאור אלא גורם שלא יוכל לראות משם את שדותיו.

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל כרם והשני נטל שדה לבן, יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן לעבודת הכרם, מפני שע"מ כך חלקו, וחישבו את ההפרש בשעת החלוקה.

ז' יתומים שיש להם שטר ויצא עליו שובר, אינם יכולים לגבות ע"י השטר כיון שיש שובר, ואמר רב חמא שלא קורעים את השטר שמה כשיגדלו יפסלו את השובר, וי"א שקורעים את השטר מפני שאין מחזיקים את העדים כשקרנים, ולרב חמא ממה שיצא השובר רק לאחר מיתה משמע שזה מזוין.

השתתפות בהוצאות משותפות

בית שער ודלת לחצר - כל אחד מבני החצר חייב להשתתף בבניית בית שער שישב שם שומר ומרחיק את בני רה"ר מלהציץ בחצר, וכן חייב להשתתף בבניית דלת לשער חצר לנועלו, ולרשב"ג א"צ בית שער אלא בחצר הסמוכה לרה"ר, (ולת"ק בכל מקום זימנין דדחקי רבים).

ואף שמצינו שאליהו הנביא הפסיק להתגלות לחסיד שעשה בית שער לחצרו לפי שעניים הצועקים אין קולם נשמע, יש לחלק כדלהלן: א' איירי התם בבית שער שבתוך החצר. ב' הבית שער מבחוץ אלא שיש לו דלת אבל כשהוא בפנים אפי' יש לו דלת ופותחת הוא רע, כיון שאין העני יכול לבוא אלא עד פתח החצר. תוס'. ג' יש לו דלת ופותחת ומפתח תמיד שם והעני פותח ונכנס. ד' הפותחת מבפנים.

חומה דלתים ובריה - כל אחד מבני העיר חייב להשתתף בבניית חומה דלתים ובריה, ולרשב"ג דווקא עיר הסמוכה לספר צריכה חומה, (ולת"ק בכל מקום שייך שיזדמנו גייסות).

איך מחלקים את התשלום - לל"ק אמר ריו"ח שגובים לפי ממון ולא לפי נפשות, כיון שאין בזה סכנת נפשות אם לא יעמדו נגדם. (ובטעו במדבר מחשבים לפי נפשות כיון דאיכא סכנת נפשות) תוס'. ולל"ב אמר ריו"ח שגובים לפי קירבת הבתים שהבתים הקרובים לחומה יותר צריכים אותה, והני מילי כששניהם עניים או עשירים, אבל עשירים רחוקים משלמים יותר מעניים קרובים. תוס'. ואין לזוז מהלכה זו.

ח. רבנן לא צריכי נטירותא - תלמידי חכמים א"צ להשתתף בבניית החומה ובהעמדת הדלתות בחומה, ובתיקון החומה, ובשכירת פרש ושומר, דרבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב "אספרם מחול ירבון" שמעשיהם של צדיקים כשהם מרובים מגינים עליהם כחול המועט המגן על הים, והא דכתיב "אני חומה ושדי כמגדלות" לר"ל הכונה שכנסת ישראל כחומה, ובתי כנסיות ומדרשות במגדלות, וי"מ שהכונה שהתורה כחומה והת"ח כמגדלות.

תלמידי חכמים פטורים מתשלום מס, דכתיב "אף חובב עמים כל קדושו בידך" - לשומרם, וכתיב "גם כי יתנו (יהיו שונים בתורה) בגויים עתה אקבצם, ויחלו (יהיו בטלים) מעט ממשא מלך ושרים", וכתיב "מנדה בלו והלך (מיני מיסים) לאו שליט למרמא עליהם".

יתומים צריכים להשתתף בהוצאות שמירת העיר, וכן שאר דברים שיש להם הנאה מהם, ואין פוסקים צדקה עליהם אפי' לפדיון שבויים (שהיא חשובה משאר צדקה ומוכרים ס"ת לפדיון שבויים כמו ללמוד תורה ולישא אשה. תוס'), אך מותר לגבות מהם צדקה כדי להחשיבם.

חפירת באר - יתומים אפשר לחייבם בהוצאות חפירת באר, אמנם אם לא מצאו מים יש להחזיר להם מה ששילמו, דלאו בני מחילה נינהו. ות"ח משתתפים בהוצאות חפירת הבאר שהכל צריכים למים, אבל אם בני העיר חופרים בעצמם א"צ להשתתף בחפירה, ולר"ח איירי לענין הסרת גבשושית מרחוב העיר.

רבי אמר שהוא נותן פת רק לבעלי מקרא בעלי משנה גמרא הלכה אגדה, ולא לעמי הארץ, מפני שאין פורענות באה לעולם אלא בגללם, (וכמו שמצינו שהטיל המלך על בני טבריה להביא דמי הכתר, ואמר רבי שרבנן לא צריכים לשלם, וכשברחו בני העיר האחרים מחל המלך על התשלום לפי כמה שברחו). אמנם כשראה רבי שרבי יונתן בן עמרם נכנס כאילו הוא עם הארץ, לפי שלא היה נהנה מכבוד תורה (ואמר פרנסני ככלב וכעורב שחם הקב"ה על הכלב שאכילתו שוהה במיעו ג' ימים, ומזמן אוכל לבני העורב), אמר שכולם יכנסו לקבל.

אחרי כמה זמן נחשב כאנשי העיר - לגבי תשלומין המוטלים על בני העיר, אחרי י"ב חודש נחשב מבני העיר, ואם קנה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד, (ולרשב"ג י"א שמספיק שיקנה קרקע כל שהוא, וי"א שצריך שיקנה קרקע הראויה לבית דירה. י"א). והא דבעינן י"ב חודש היינו לגבי חיזוק שערי העיר, אבל לקבורה של עניי העיר ט' חודשים, ולכסות עניי העיר ששה, ולקופה ג', ולתמחוי

ל' יום, ולגבי עיר הנידחת שיירה עוברת שלנו שם חייבים סקילה כיחידים וממונם פלט, ואם שהו ל' יום הרי הם כיושבי העיר והם בסייף וממונם אבד, וכן מצינו לגבי נדר שאם נדר מ"אנשי העיר" אסור ממי ששהה בעיר י"ב חודש, ואם נדר מ"יושבי העיר" אסור ממי ששהה ל' יום.

דיני צדקה ומעלותיה

רב יוסף קיבל ארנקא דדינרי מאיפרא הורמיז – לשון חן מאת המקום. תוס'. ונתן את הכסף לפדיון שבויים לפי שהוא מצוה רבה, ואף שאין מקבלים צדקה מהעכו"ם, קיבל משום שלום מלכות, ולא יכל לתת לעניי עכו"ם משום שאסור לגנוב דעת העכו"ם, אבל להלן י: נתנו לעניי עכו"ם משום שאף הגויים יודעים שישראל מפרנסים גם עניי עכו"ם, ולקבל מהם שרגא לבי כנישתא מותר כמו שמקבלים מהן נדרים ונדבות.

ח: דיני קופה של צדקה-

נגבית מערב שבת לערב שבת.

נגבית בשניים דאין עושין שררה על הציבור בפחות משניים, דכתיב "והם יקחו את הזהב", (אבל נאמנות יש גם לאחד, ולכן אפשר לקחת ב' אחים), והשררה בזה היא משום שממשכנים על הצדקה (ואפי' בערב שבת שיש פתחון פה לבעה"ב לומר שהוא טרוד), ואם אינו אמיד אין ללוחצו. וכתבו התוס' שאף שמצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ביי"ד מזהרים עליה, הכא כופין היינו בדברים, או שקיבלו עליהם שיכופו אותם, ולר"י כופין בצדקה משום לאו ד"לא תאמין", ולריצב"א הכונה שביי"ד אין נעשים או שאין מכין עד שתצא נפשו אבל כופין.

מתחלקת בשלשה כדיני ממונות שצריך לתת לכל אחד לפי הילדים התלויים בו, ומתחלקת רק לעניי העיר, אבל לגביה א"צ שלשה לפי שידוע כמה כל אחד צריך לתת. תוס'.

רשאים בני העיר לנהוג בקופה כמו בתמחוי אם ירבו עניי עולם, ולשנותה לכל מה שירצו (כגון לעשות מחצלאות לבית הכנסת, וכתבו התוס' שמותר לבני העיר לשנותה אפי' לדבר הרשות ואפי' באה ליד גבאי, אבל לגבאי אסור, וכן הנודב שרגא לבי כנישתא אסור לשנותה לדבר הרשות), ושמואל אמר שאפשר לגבות בכיס אחד גם לעניי עולם, ורבה התנה שיוכל לתתם לעניי עולם, ורב אשי אמר שאינו צריך להתנות כיון שנותנים על דעתו.

גבאי צדקה אינם רשאים לפרוש זה מזה שלא יאמרו שדעתו לגנוב, אא"כ זה לשער וזה לחנות ושניהם נראים כאחד, ואם מצא מעות בשוק או שהחזירו לו חוב בשוק, לא יכניסם לכיסו שלא יאמרו שהוא גונב מעות צדקה, אלא יכניסם לכיס של צדקה וכשיבוא לביתו יטלם, ואם אין עניי לחלק פורטים מפורטות נחושת המחלידות לפרוטות כסף לאחרים ולא לעצמם שלא יחשדום שפורטים בזול, (וגבאי תמחוי מוכרים לאחרים ולא לעצמם), ואין מונים את המעות שתיים שתיים אלא אחד אחד שלא יאמרו שנוטל שניים ומונה אחד.

דיני תמחוי – התמחוי נגבה בכל יום, ואף גבייתו בשלשה כדי שלא יצטרכו לחפש שלישי לחלוקתו שהיא באותו יום. התמחוי מתחלק אף לעניי עולם.

"והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע" זה דיין שדן דין אמת -שלא יפסקו על פי עדים שיודעים שהם משקרים לאמיתו -שלא יטו את הדין (וי"א אף גבאי צדקה), וכתבו התוס' שהרקיע מזהיר יותר מהכוכבים, שהרי מי שלא מצא בת ת"ח ישא בת גבאי צדקה, ואם לא מצא ישא בת מלמדי תינוקות, וי"מ דהיינו רקיע שע"ג החיות שאורו כאור החמה, "**ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד**" י"א גבאי צדקה, וי"א מלמדי תינוקות שמלמדים ומחנכים אותם בדרך טובה, ומלמדים בנאמנות (כרב שמואל בר שילת שלא ראה את גינתו י"ג שנה, ואח"כ כשראה ג"כ היה דעתו עליהם), "**ואוהבי כצאת השמש בגבורתו**" אלו תלמידי חכמים.

ט. רשאים בני העיר לשנות את המידות, ולקבוע שערים ושכר פועלים, ולקנוס את העובר על כך, אמנם אם יש אדם חשוב בעיר אין בכוחם להתנות אלא

בפניו, ולכן ב' טבחים שסכמו שמי שישחט ביום של חבירו יקרע לו את עור הבהמה ועשו כך, חייבם רבא לשלם.

אין מחשבין עם גבאי צדקה ולא עם גזברי הקדש, לומר היכן נתתם מעות שגביתם, והנותן מעות לגזבר נאמן שבביתו, ימנה את מה שנותן לו אע"פ שאינו עושה עמו חשבון אח"כ.

אם צריך לבדוק את המבקש אם הוא עני- לרב הונא למזונות בודקים, אבל לכסות לא בודקים. ולרב יהודה למזונות לא בודקים ולכסות בודקים, ונחלקו בסברא אם בכסות לא בודקים משום בזיון, או שבמזונות לא בודקים משום צער, או שנחלקו בביאור הפסוק "כי תראה ערום וכיסיתו", ותניא כוותיה דרב יהודה.

כמה יתנו לעני- עני העובר ממקום למקום אין פוחתין לו מככר של רובע קב הלקוח בפונדיון כשלוקחים ארבעה סאין בסלע, ואם לן שם נותנים לו מיטה וכר, ולשבת נותנים לו מזון ג' סעודות. וכתבו התוס' שככר בפונדיון הוא מזון ב' סעודות, ואע"פ שרגילות שיש לו מזון סעודה אחת, מ"מ כיון שאין מחלקים תמחוי בלילה (לפי שא"א לראות למי נתנו ולמי לא), לכן צריך שיהיה לו סעודה ליום וסעודה ללילה, ועוד סעודה שיטול עמו ולא ילך ריקם (ויהיה רעב מפני שאין לו פת בסלו), ובשבת צריך עוד סעודה בשביל סעודה שלישית, ואף שלר"ע מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה, דעשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הכא שכבר הצטרך ליטול נוטל גם לסעודת שבת.

עני המחזר על הפתחים אין נותנים לו מקופה של צדקה מתנה מרובה, אלא מתנה מועטת דכיון שלמד לחזר על הפתחים דיו בכך.

לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישי שקל בשנה.

מעלות הצדקה-

שקולה צדקה כנגד כל המצוות.

הזוכה לתת צדקה מתקיים בו "הלא פרוס לרעב לחמך" ואם לא זכה מתקיים בו "ועניים מרודים תביא בית" ממשלת רומי שצועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכים. גדול המעשה אחרים לתת צדקה מנותן הצדקה. צדקה מכפרת בזמננו כמו שקלים בזמן ביהמ"ק, ואם לא נותן יקחו ממנו העכו"ם בזרוע, ומ"מ נחשב זה לצדקה.

ט: כל פרוטה ופרוטה של צדקה מצטרפת לחשבון גדול.

גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו, לענין שהצדקה בכוחה לכפות אף, אמנם חימה אין הצדקה כופה. ויש שדורשים שכל דיין הנוטל שוחד מביא חימה עזה בעולם.

כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות.

כל הרודף אחר הצדקה הקב"ה ממציא לו מעות ועושה בהם צדקה, וי"א שהקב"ה מזמין לו בני אדם מהוגנים לתת להם צדקה, כדי לקבל עליהם שכר.

כל הרגיל בצדקה זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה שמתוך שהם דרשנים ומושכים את הלב כולם מכבדים אותם.

טומאת אדם- שרץ מטמא אדם דכתיב "או איש אשר יגע בכל שרץ", שכבת זרע מטמאה אדם דכתיב "או איש", מצורע בימי סיפורו בין טהרת הציפורים להבאת קרבנותיו מטמא אדם, דילפינן מימי חילוטו (שבשניהם נאמר כבוס בגדים), ובימי חילוטו הוקש למת שמטמא אף באוהל. (ודווקא לענין זה ילפינן, אבל בכמה דברים ימי חילוטו חמורים מימי ספורו. תוס'). ואין ללמוד ממה שמטמא בגדים, דדילמא טומאה בחיבורים שהוא לובש שאני, אבל אם נגע באדם, היה אפי"ל שלא מטמא. ובגדים שאינו לובש לרש"י לא חשיב חיבורים, ולתוס' לא ממעט אלא אדם וכלי חרס, וכתבו שיש לגרוס טומאת בגדים שאני, שאע"פ שמטמא בגדים אין ראייה שמטמא אדם. (וכשדנו בענין זה גרם רב אחדוי בר אמי חלישות הדעת לרב ששת, ונעשה רב אחדוי אילם ושכח תלמודו, וביקשה אמו (לרש"י) אמו של רב

ששת, ולר"ח אמו של רב אחדוי שהיתה מניקתו של רב ששת) שיתפלל עליו ולא הסכים, עד שאמרה לו שיכיר טובה לשדיים שניק מהם, והתפלל ורב אחדוי התרפא, ונקרא "עולא משגש אחרתיה דאימיה").

י. פרנסת עניים היא רצון השם – אין לטעון שאין לנו לפרנס עניים, שאם לא היה רוצה הקב"ה שיהיו עניים היה מפרנסם בעצמו, דמה שעשאם עניים הוא כדי שאנו ננצל ע"י הצדקה מדינה של גיהנום, והדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו (ולא על עבדו) והכניסו לבית האסורים, וציווה שלא יאכילוהו ולא ישקוהו, שהמלך ישגר דורון למי שהאכילו והשקוהו.

ע"י הצדקה לא מפסיד ממונו- כשם שמזונותיו של אדם שכר שיתפרנס ממנו קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, כך חסרונותיו הפסדים שעתיד להפסיד קצובים, זכה למזל טוב נותנם לצדקה, לא זכה יפסיד כסף זה. וכמו שמצינו בבני אחותו של ריו"ח שראה ריו"ח בחלומו במוציא יו"כ שהיו עתידים להפסיד באותה שנה ז' מאות דינרים, וכפה אותם בדברים לתת צדקה (ולא אמר להם כדי שיעשו המצוה לשמה) ונתנו פחות י"ז ממה שנגזר, ולקחו בית הקיסר מהם י"ז דינרים.

כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים, ורב פפא כמעט נענש על כך בסקילה.

מה גורמת הצדקה-

צדקה וחסד מביאים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

הצדקה מקרבת את הגאולה.

הצדקה מצילה ממות, (הר קשה ברזל מוחתכו, ברזל קשה וכו').

הצדקה מצילה ממייתה משונה (אם נותן לארנקי של צדקה, שממונה עליה אדם נאמן כרבי חנניא בן תרדיון אבל א"צ שיהיה צדיק כמותו. תוס'. והוא אינו יודע למי נתנה והעני לא יודע ממי קיבלה), ומדינה של גיהנום, וכתבו התוס' שאף שדינה של גיהנום הוא רע ביותר, מ"מ זה יותר חידוש שמציל ממייתה משונה בעוה"ז, לפי שרוב הדברים אין עומדים לאדם אלא לאחר מיתה, ובעוה"ז אין עומדים לאדם אלא מצוות גדולות.

הנותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה (משא"כ הנותן דורון למלך בשר ודם שיש ספק אם יקבלוהו), ורבי אלעזר היה נותן צדקה לפני התפילה. (ת"ח המנדדים שינה מעיניהם בעוה"ז הקב"ה משיבעם מזיו השכינה לעוה"ב).

הנותן צדקה הוי כמלווה לקב"ה וכביכול יש בזה עבד לווה לאיש מלווה.

הצדקה מרוממת את קרן ישראל, ואת קרן הנותן.

י: מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים, יפזר מעותיו לעניים, וי"א ישמח את אשתו לדבר מצוה.

איזהו בן עוה"ב "כל שכנגד זקניו כבוד" שחולקים להם כבוד מחמת חכמת זקנתם, וכמו שאמר רב יוסף בריה דרבי יהושע, שפרחה רוחו וראה עליונים שכאן הם עליונים מחמת עושרם, שם הם למטה, ותחתונים שכאן הם שפלים מחמת עוניים, שם הם למעלה, והתוס' כתבו שקבלה ידם שראה את שמואל יושב לפני תלמידו רב יהודה. והבעלי תורה חשובים בעוה"ב כמו שהם חשובים בעוה"ז, והיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ועוד היו אומרים שהרוגי מלכות (והיינו הרוגי לוד שלא היה להם אלא זכות אחת, והם לוליינוס ופפוס שמסרו נפש להציל בת ישראל) אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

צדקה תרוםם גוי וחסד לאומים חטאת- כשישראל עושים צדקה קרנם מתרוממת, אבל חסד לאומים חטאת, שאין עושים אלא כדי להתגדל, ואע"פ שהאומר סלע זו לצדקה בשביך שיחיו בני או בשביל שאהיה בן עוה"ב הרי זה צדיק גמור על דבר זה ומחשבה זו, הני מיילי בישראל שלבו לשמים, ואף אם לא יחיה אינו מהרהר אחר מידת הדין, אבל בעכו"ם לא מפני שאינו נותן אלא ע"מ זה, ואם לאו

מתחרט. וי"מ שחסד עכו"ם הוא חטא לפי שאין עושים אלא כדי שתמשך מלכותם, וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי להתייהר, (וכל המתייהר נופל בגיהנום), וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי לחרף אותנו, ולרבי נחוניא בן הקנה קריאת הפסוק היא "צדקה תרומם גוי וחסד" והיינו לישראל, ו"לאומים חטאת", ולריו"ח כוונת הפסוק שהצדקה מכפרת על העכו"ם כשם שהחטאת מכפרת על ישראל.

רבי אמי לא קיבל צדקה מאיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא, דס"ל שאין להרבות זכויות לעכו"ם, דכתיב "ביבש קצירה תשברנה" שכשתכלה זכות שבידם ישברו ורבא קיבלם משום שלום מלכות, ונתנם לעניי עכו"ם.

י"א: בנימין הצדיק הוסיפו לו כ"ב שנה על שנותיו, לפי שנתן צדקה משלו (אחרי שנגמר בקופה של צדקה), והציל אשה ושבעה בניה, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא שאמר הקב"ה לקין **דַּמּוּ** אחיך דמו ודם זרעיתיו, ומידה טובה מרובה.

מונבז המלך (בנה של הילני מזרע החשמונאים) בזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, ואמר שהוא גונז אוצרותיו למעלה, במקום שאין היד שולטת בו, והוא דבר שעושה פירות, והוא גונז נפשות במקום ממון, וגונז לעצמו במקום לאחרים, וגונז לעוה"ב במקום לעוה"ז.

חלוקת שזתפין

כמה צריך שישאר לכל אחד בשביל לכפות חלוקה - בחצר ד' אמות, ובשדה ט' קבין ויש מקומות שמספיק ט' חצאי קבין ואע"פ שבפחות מזה נחשב שדה, מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע אלא בשיעור זה, ובגינה חצי קב ולר"ע בית רובע, ובטרקלין ומורן (-מיני פלטיץ) ושובר וטלית ומרחץ ובית הבד ובית השלחין שיש לו מעין ויכולים לזרוע בו שאר זרעים ממילא יש בו דין חלוקה גם בפחות משדה, צריך שישאר שיעור חשוב לכל אחד, וישאר שמו עליו אחרי החלוקה. ואם שניהם רוצים להתחלק יכולים אפי' בפחות מזה, חוץ מכתבי הקודש כ"ד ספרים הכתובים גליון כס"ת שלנו, שאין חולקים אע"פ ששניהם רוצים משום שגנאי הדבר לחותכם.

ד' אמות לפתח הבית-

אין שותף יכול לדרוש לחלק את החצר, אא"כ יש בה ד' אמות לכל אחד להשמישין, חוץ מד' אמות שיש בפתח הבית שהם צורך הבית לפרק המשא שעל החמור, ובבית א"א לפרק מפני שיש בו כלים.

אם מתחשבים במספר הפתחים - כשמחלקים חצר לרב הונא מחלקים לפי שיעור הפתחים, וביאר רש"י דאיירי באב שהילק נכסיו על פיו, ונתן לאחד בית עם ב' פתחים ולשני פתח אחד, שכשבאים הננים לחלוק את החצר זה נוטל שני שליש וזה שליש. ולרב חסדא כל פתח מקבל ד' אמות, ואת השאר חולקים בשוה, ותניא כוותיה דרב חסדא, ועוד מבואר בבבויטא שאם הפתח הוא ח' אמות, יטול ד' אמות על שמונה כנגד הפתח.

מי שיש לו בחצר **פירא דסופלי** חפירה שנותנים בה גרעיני תמרים למאכל בהמה מקבל ד' אמות מכל צדדיה, אא"כ יש לו פתח מיוחד לשם וממנו משליך את הגרעינים ונוטלם, שאז מקבל רק ד' אמות לפני הפתח.

י"א: ד' אמות לפני הפתח למי שיש לו אכסדרא - מי שיש לו לפני פתח הבית אכסדרא (לרש"י אכסדרא אין לה דפנות, ולתוס' יש לה ג' דפנות) אינו מקבל לפניה ד' אמות, כיון שיכול לפרק משאו באכסדרא. ואכסדרא דבי רב (לרש"י יש לה דפנות המוקפות חלונות, ולתוס' הדופן הרביעית גבוהה ד' אמות או י' טפחים) פשוט שנחשבת כחדר ומקבל ד' אמות, ואף באכסדרא רומייתא (לרש"י יש שם דפנות נמוכות שאינם מגיעות לתקרה ולתוס' הדופן הרביעית גבוהה י' טפחים או פחות) מקבל ד' אמות.

בית שער בית קטן שלפני פתח הטרקלין **ומרפסת** שעולים לשם בסולם ופתוחים לשם כמה פתחי עליות, מקבלים ד' אמות להגלי הסולם, וגם אם כמה בתים פתוחים למרפסת מקבלים רק ד' אמות.

לול של תרנגולים אין לו ד' אמות מפני שא"צ לפרוק משא, אלא התרנגול מטפס ועולה ומטפס ויורד.

בית שחציו מקורה אע"פ שקרויו כלפי חוץ אינו מקבל ד' אמות, מפני שיכול לפרק בפנים.

דין פתח שסתמו - בית שסתמו את הפתח יש לו ד' אמות, ואם פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות. אחד מבני מבוי שרוצה לפתוח פתח במבוי אחר יכולים אנשי המבוי לעכב עליו, ואם היה לו פתח סתום אין בני המבוי יכולים לעכב עליו, אא"כ כשסתמו פרץ את פצימיו. וכן לגבי בית שיש בו מת אם סתם את הפתח אינו מטמא את כל סביביו אלא כנגד הפתח, אבל אם פרץ את פצימיו מטמא את כל סביביו לרש"י מטמא כדין קבר שטימאו חכמים את סביבותיו כדי שלא יתקרבו לשם עושי טהרות, והתוס' כתבו שבית אינו מטמא את סביבותיו כיון שמחיצותיו ניכרות ואין לחוש שיעלה ויאהיל עליו, אלא הכונה לזיזים הבולטים, שאם פרץ את פצימיו הכלים שתחתם טמאים שמו משם יצא המת, ואם לא פרץ את פצימיו אינו מטמא כיון שמסתבר שיצא מפתח זה.

פרנסת האכסניא (לרש"י היינו חיל המלך שמוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם, ולר"ח היינו זבל של שייר שחנתה במקום אחד) מתחלקת לפי בני אדם הדרים בבית, ולא לפי פתחים. וזבל שבחצר הנצרך לזבל שדות מתחלק לפי פתחים לפי שהשליכו את הזבל דרך הפתחים.

אחד מבני המבוי שרוצה לסתום כנגד פתחו, לרש"י היינו ד' אמות שיש לו, ולתוס' אין ד' אמות במבוי אלא בחצר, ואיירי שרוצה לסתום כל מה שכנגד פתחו, לרב הונא יכולים כל בני המבוי לעכב עליו לרש"י מפני שמאריך את הדרך למי שרוצה ללכת עד סוף המבוי, ולתוס' מפני שאם יהיו אנשים רבים במבוי לא יהיה להם מקום, והגמ' שואלת ממה שמבואר בבבויטא שכשיש כמה חצרות הפתוחות למבוי, כל חצר יכולה להשתמש עם החצרות החיצוניות יותר כיון שהדרך שלהם היא משם, אבל לא עם הפנימיות כיון שדרך החיצוניות אינו שם, וא"כ למה החצרות החיצוניות יכולות לעכב, והגמ' אומרת שחסורי מחסרא, ורשב"א חולק וסובר שגם החיצוניות יכולות להשתמש עם הפנימיות.

י"ב. אם יכולים לסגור את המבוי למעבר-

מבואות המפולשות לעיר אחרת יכולים אנשי עיר אחרת לעכב את אנשי העיר מלסתומם, אפי' אם יש להם דרך אחרת, משום שמיצר שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו, אבל שלא ברשות אמרינן "לנקוט פזרא וליתב. תוס'.

וכן אם רוצים לשים במבוי דלתות, יכולים בני רה"ר לעכב בעדם, ולאז דווקא בד' אמות הסמוכות לרה"ר, והטעם משום שפעמים דחקי רבים ועיילי להתם.

המשך דיני חלוקה

חלוקת שדה - אין חולקים את השדה אלא עד שיהיה בה כדי לזה וכדי לזה, כל מקום לפי עניינו, במקומו של ת"ק היה השיעור ט' קבין לכל אחד, ובמקומו של ר"י שהקרקע היתה חשובה ט' חצאי קבין לכל אחד, ובבבל כדי שיעור חרישת יום אחד בשעת הקציר, ובשיעור זה בשעת הזרע ההחרישה קלה יכול לחרוש פעמיים, ולל"ב כדי שיעור חרישה בימי הזריעה, ואיירי בקרקע קשה שיהיה בחרישתה בשעת הקציר ב' ימים. רש"י מביא גירסא אחרת, שלל"ק איירי בימי הזריעה, וצריך יומיים כי נהגו לחרוש פעמיים, ולל"ב איירי בימי הקצירה, ואיירי בקרקע קשה שבימי הזריעה צריך יום שלם. ולר"ח בהדורי היינו שבחזרתו הוא זורע תוך כדי חרישה שניה.

בור שדולים ממנו מים, שיעור חלוקתו הוא כדי דליית יום אחד, משום שכר הפועל.

כרם שיעור חלוקתו הוא ג' קבין לכל אחד, וכן מצינו שהמוכר לחבירו חלק בכרמו צריך לתת לו לפחות ג' קבין, (ואמר רבי יוסי שאין אלו אלא דברי נביאות), ובבל צריך שיהיה שלש קבוצות של י"ב גפנים.

מיום שחרב בית המקדש אע"פ שניטלה נבואה מן הנביאים לא ניטלה מן החכמים, וחכם עדיף מנביא, וראיה ממה שפעמים גברא רבה מחדש דבר וטעמו עמו, וכן נאמר מהלכה למשה מסיני, (אבל ממה שכיוון לדברי אמורא אחר, אפי' הוא גדול ממנו, אין ראיה שזה נבואה, דדילמא לענין זה הם בני אותו מזל).

י"ב: מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות, וכמו שמצינו שהיה שוטה שאמר שימנו לריש מתיבתא את החותם טביומי, והלך מר בר רב אשי, ובאו הרבה שליחים להמלך אם למנות את רב אחא, ודרש בפניהם מר בר רב אשי ומינוהו, ואמר רב אחא שכל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו, וכשראה שעבר זמן ולא מינוהו אמר כל המריעין לו, לעולם אין מטיבין לו. תוס'. וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו. ותינוקת מצינו שאמרה שתנשא גם לרבא וגם לרמי בר חמא.

קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ואח"כ יש לו לב אחד.

הרגיל ביין אפי' אם ליבו אטום ככתולה יין מפקחו.

קדימה בירושת שדה סמוכה

בכור נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה דהרי הם כחלק אחד.

יבם שקם תחת אחיו לנחלה ונוטל ב' חלקים, לאביי נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה, ד"בכור" קרייה רחמנא, ולרבא אינו נוטלם סמוכים זה לזה דאינו כבכור אלא לגבי הויה, דכתיב "והיה הבכור" ולא לגבי חלוקה.

יורש שיש לו שדה ליד אחת השדות של אביו לרבה נוטל את השדה הזו בירושה משום שכופין על מידת סדום וכתבו התוס' בשם ריצב"א דאינו דין דאורייתא שהרי יכול לטעון שרוצה דווקא רוח זו, ועוד שהרי בזה נהנה זה לא חסר אין הדין אלא שאינו יכול לתבוע ממנו ממון, אבל פשיטא שיכול למחות שלא יכנס לגור בביתו, אלא כופין מתקנת חכמים. ולרב יוסף יכולים לומר שקרקע זו חשובה עבורם כנכסי דבי בר מריון שהיו מעולות. וכתב רש"י דדווקא בשדה בעל שפעמים זו מתברכת יותר מזו, אבל בשדה לבן לא, והתוס' כתבו שגם שדה שצריכה השקיה שייך שתתברך יותר מאחרת. והתוס' פירשו נכסי בר מריון היינו שלא מסכימים למכור לו זכות זו אלא בדמים יקרים.

ואם שתי השדות סמוכות כל אחת לאמת מים אחרת ולאחד יש שדה סמוכה לאחד מהם לרבה נוטל שדה זו שהרי גם לשניה יש אמת המים, ולרב יוסף יכולים לומר שאולי האמה השניה תתייבש, ולכן הם מעדיפים לקבל בשני השדות או שישלם להם, וכן הלכה. והתוס' פירשו דלא איירי שהאחד מהאחים מצרן, אלא באים לחלוק ב' שדות, והנדון הוא אם לחלק כל שדה לחצי או לכל אחד שדה שלימה, וכן במקרה הבא.

ואם שתי השדות סמוכים לאמת מים אחת לרב יוסף כופין על מידת סדום, וכן הלכה, ולאביי יכול לטעון שרוצה שיהיו יותר אריסים לאחיו ותהיה השגה שלו משתמרת.

י"ג. ב' שדות הסמוכים לאמת המים ולנהר חולקים אותה באלכסון לפי שהנהר טוב מאמת המים, והסמוך למים טוב מהרחוק, ומחלקים באלכסון לח' חלקים, ואז מקבלים חלקים שווים. ולר"ח איירי שהנהר בצד מזרח צפון והנהר בצד מערב דרום, ולכן חולקים את השדה לשתיים באלכסון.

גוד או אגוד

חלוקה בדבר שאין בו כדי חלוקה - לרב יהודה יכול אחד השותפים לכפות את שותפו למכור את חלקו או

לקנות ממנו את חלקו, ולרב הונא אינו יכול לכפותו על כך. שיטת ר"י שלרב יהודה יכול לקצוב סכום יקר יותר מהשווי האמיתי, ולומר גוד או אגוד. ולריצב"א דווקא בשווי האמיתי.

בכור ופשוט שהוריש להם אביהם עבד או בהמה טמאה שא"א לחלקם לרב הונא משתמש הבכור ב' ימים והפשוט יום אחד. לרש"י נקט דווקא בכור ופשוט משום דטריחא מילתא להיות שותפים, ולר"ת הטעם משום שהבכור שמקבל ב' ימים מקבל יותר מפּי שניים, שיכול לשלוח את העבד למקום רחוק יותר שמרויחים שם יותר, וקמ"ל שאף בזה חולקים לימים. ולר"י החידוש הוא שכיון שמצינו ששניים שנשתתפו בשור להרישה כל אחד חורש יום אחד אע"פ שלאחד יש שני שליש, וא"כ ה"ה הכא, קמ"ל דלא, דשאני התם שעל דעת כן נשתתפו.

אמנם אף לרב יהודה היכא שאחד הצדדים לא יכול לקנות את חלקו של השני אינו יכול לכפותו למכור לו את חלקו, ועל כן **חצי עבד וחציו בן חורין תיקנו שכופין את רבו לשחררו** וכותב העבד שטר על חצי דמיו, (מפני שאינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, והעולם נברא לפריה ורביה. וב"ה אמרו שעובד את רבו יום אחד ויום אחד לעצמו, וחזרו להורות כדברי ב"ש), מפני שאין האדון יכול לקנות ממנו את חלקו.

כמה ביאורים מדברי התוס'–

עבד אין לו חייס ואינו מקיים לא פרו ורבו ולא שבת, ומ"מ אין כופין את רבו לשחררו כיון שמקיים שבת כל דהו, והוא אנוס. ו'ישבת' שייך אף בצד עבדות, ופרו ורבו שייך רק בצד בן חורין.

שפחה כפו לשחררה רק מפני שנהגו בה מנהג הפקר, י"ל משום שאפ' כשתהיה בת חורין לא תקיים שבת, כיון שאינה מצווה על פריה ורביה.

עשה דפרו ורבו אינו דוחה לאו דלא יהיה קדש, משום שהוא עובר על הלאו בהערהא, והעשה מתקיים רק בגמר ביאה, ועוד שהרי היא לא מצווה, ועוד דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה.

אע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה, מ"מ משום מצוה רבה כופין לשחררו.

לא אמרינן שימכור עצמו בעבד עברי, משום שאסור למכור עצמו בעבד עברי. ואינו יכול לבעול חציה שפחה וחציה בת חורין. משום שגם בזה אתי צד עבדות ומשתמש בצד בן חורין. ולא אמרינן שישא ממוזת, משום שאין זה תקנה להרבות ממוזרים בישראל. ולישא נתינה אסור.

ג"ג: וכן אם אחד הצדדים לא יכול לקנות את חלק השני אינו יכול לכפותו שיקנה את חלקו, ולכן עני ועשיר שירשו בית המרחץ ובית הבד, אין העני יכול לכפות על העשיר לקנות את חלקו, (ואם עשאו להשכרה או שאפשר להשכירו. תוס'. השכר לאמצע).

וכן בב' שפחות שאחת יודעת לאפות ולבשל ואחת יודעת לטוות ולארוג (וי"א תכשיטי ספסלים) אין חולקים, מפני שיכול לומר שהוא צריך את שני הדברים, וטעם זה שייך גם בב' כתבי הקודש.

איתא בבברייתא "כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקים, ואם לאו מעלים אותו בדמים", והגמ' מוכיחה מזה שאומרים גוד או אגוד, והגמ' אומרת שנחלקו בזה תנאים, דאיתא בבברייתא שאם אומר לשותפו כגון בחצר שאין בה דין חלוקה שיטול כשיעור חלוקה והוא יטול פחות שומעין לו, ולרשב"ג אין שומעין לו, וכיון שאין סברא שרשב"ג יחלוק בזה, א"כ חסורי מחסרא ונחלקו בגוד או אגוד כשלא רצה למחול כלום. והגמ' דוחה ד"ל שטעמא דרשב"ג שאין לו מעות לשלם על מה שמקבל יותר מחלקו, ואינו רוצה מתנה משום ששונא מתנות יחיה.

חלוקת כתבי הקודש– אין חולקין כתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים, ואמר שמואל דהיינו דווקא בכרך אחד, אבל בשני כריכות כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד חולקין. אביי מוכיח מכאן דס"ל לשמואל דאמרינן גוד או אגוד, ורב שלמן דוחה דאיירי בששניהם רוצים, וכתבו התוס' שאם אין שניהם רוצים אף אי אמרינן גוד או אגוד אין חולקים, דתרווייהו צריכי להאי ולהאי.

כתבי הקודש

כתיבתם בכרך אחד– לר"מ ורבי אפשר לכתוב תורה נביאים וכתובים בכרך אחד ואע"פ שאסור להניח נ"ך על תורה, כשהם מדובקים ביחד מותר. (ונביאים וכתובים מותר להניחם זה ע"ג זה אף בשני כריכות) תוס'. ולר"י צריך לכתוב כל אחד מהם בפני עצמו, שלא יראה הכל כמו תורה או נביאים. תוס' ולחכמים כל אחד מספרי הנביאים והכתובים צריך להיות בפני עצמו שלא יראה הכל כמו נביא אחד. ובבברייתא אחרת מבוואר שאפשר לדבק תורה נביאים וכתובים.

שיור קלף חלק– צריך לשייר בראש הספר קלף חלק כדי לגלול ע"ג העמוד של עץ, ובסופו כדי לגלול את ההקף מפני שיש לו רק עמוד עץ אחד וגוללו מתחילתו לסופו, והקשו התוס' שהרי כתבי הקודש נגללים מסופם לתחילתם, ועל כן גרס ר"י שעושה בראשו כדי הקף העץ ובסופו כדי לגול עמוד, ובשם רשב"א כתבו דהכא איירי בספר שיש בו תנ"ך, ולכן גוללים אותו מתחילתו לסופו, שלא יהיה נראה שסתורה שומרת את הנ"ך, ואמרו רב אשי שבס"ת השיעור בתחילתו ובסופו שוה, משום שכל הספרים נגללים מתחילתם לסופם, ויש להם עמוד אחד, וס"ת נגלל לאמצע ויש לו ב' עמודים.

שיעור ההפסקה בין ספר לספר– בין חומש לחומש ובין נביא לנביא צריך להניח ד' שיטין, ובתרי עשר ג' שיטין, ואם מסיים למטה יכול להתחיל את הנביא שאחריו למעלה, משום שאם בא לחתוך חותך, ולא יניח ד' שיטין דגנאי הוא שעמוד אחד יהיה משונה מחבירו, רש"י. וכתבו התוס' שדין זה הוא רק נביא שאפשר לחותכו. ולריצב"א אף אם מתחיל מלמעלה צריך לשייר ד' שיטין, דווקא נביאי, אבל בס"ת לא יסיים מלמטה ויתחיל מלמעלה אפי' בהנחת ד' שיטין שמא יבוא לחתוך. עוד כתבו שאף שאין חותכין בשביל חלוקה, מ"מ מותר לחתוך לא בשביל חלוקה.

י"ד. אורך והקף הס"ת– לא יהיה ארכו יותר מהקפו ולא הקפו יותר מארכו אלא צריך לצמצם את גודל הכתב שהיה אורכו כמו חוט המקיף את עביו, ואמר רבי ששיעורו ארכו כשהכתב בינוני בגויל שהוא עור שלא ניתקן אלא שהשירו את השיער וכותבים בו במקום השיער ששה, ובקלף שחוחכים את הגויל והחלק שלכיוון השיער קרוי קלף (והשני דוכסוסטוס) וכותבים במקום החתך איני יודע'. ורב הונא כתב ע' ס"ת ולא איתרמי ליה שיהא ארכו כרחבו אלא אחד.

הארון הלוחות והס"ת

מידת הארון והלוחות– ארון שעשה משה היה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. והלוחות ארכם ששה ורחבם ששה ועבים שלשה.

שיטת ר"מ– לר"מ שהאמה היא של ששה טפחים, והלוחות היו מונחות כנגד ארכו של הארון זו ליד זו, ונמצא שמקום הלוחות היה י"ב טפחים, ועובי הארון בשני הצדדים יחד היה עוד טפה, ונשאר ב' טפחים לספר תורה שכתבו משה, והיה הס"ת מונח ארכו לרחבו של הארון, וברוחב הארון היו הלוחות תופשות ו' טפחים, ועובי הארון מב' הצדדים עוד טפה, ונשארו עוד ב' טפחים כדי שהס"ת לא יכנס ויצא בדוחק, שאף שאין מוציאים אותו לקרות בו, מ"מ היו מוציאים אותו כדי לתקנו שלא יתעפש ויתקלקל, וכן משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה את ביהמ"ק היו יכולים להוציאו. ואי נימא שס"ת יש בהקפו ו' טפחים, א"כ ליכא למימר שס"ת זה היה נגלל לאמצעיתו, וצ"ל שהיה נגלל לתחילתו, והיה כורך מעט למעלה. והא דכתיב "ושמתם אותו מצד ארון ברית ד' ", היינו שיהא מונח בארון בצד, ולא בין הלוחות. וכן היו מונחים בארון שברי הלוחות דכתיב "אשר שברת" "ושמתם" (ולר"י כונת הפסוק שאמרו לו הקב"ה יישר כחך ששברת"), והעמודים היו מונחים בחוץ.

שיטת ר"י– לר"י האמה היא של ה' טפחים, והלוחות היו מונחות בארכו של הארון על רוחבן ולא על חודן, ונשתייר בארכו חצי טפה, ועובי כל דופן היתה אצבע, וברוחב הארון תפשו הלוחות ו' טפחים ועובי הדפנות חצי טפה, ובטפח הנותר היו מונחים העמודים עמודי כסף כמו עמודי ס"ת היו שוכבים לאורכו והלוחות ביניהם, וכתבו התוס' שהעמודים

הם סימן להעמדת ישראל, ולא עשאוּם של זהב כדי שלא להזכיר מעשה העגל, וכן היו מונחים בארון מתחת הלוחות שברי הלוחות, דכתיב ”אִין בארון רק” ‏הוי מיעוט אחר מיעוט דבא לרבות שברי לוחות. והס"ת היה מונח ע"ג הארגז ששיגרו הפלישתים לישראל שהיה מונח ליד הארון, ולפני שהביאו הפלישתים את הארגז היה הס"ת מונח ע"ג קרש שהיה יוצא מן הארון.

י"ד: וכן לר"מ ולר"י היו מונחים בארון השם וכל כינויו, דכתיב ”אשר נקרא שם שם ד' וכו' ”.

כתבי הקודש, המשך–

סדרן של נביאים– יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ותרי עשר. והושע היה הראשון מתוך ד' נביאים של אותה תקופה והם ישעיה עמוס ומיכה, ומה שהקדימו את ישעיה להושע משום שנבואת הושע נכתבה יחד עם חגי זכריה ומלאכי שהיו סוף הנביאים בתחילת בית שני, ולא כתבוהו בפני עצמו כיון שהוא קטן ויכול להאבד. ואף ישעיה קודם לירמיה ויחזקאל, מ"מ סידרו את ירמיה שהוא עוסק בחורבן, ואח"כ את יחזקאל שתחילתו בחורבן וסופו בנחמה, ואח"כ את ישעיה שכולו נחמה.

סדרן של כתובים– רות תהילים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל אסתר עזרא ודברי הימים, רות קדמה לדוד, ואיוב כמ"ד שהיתה בימי מלכת שבא. ולמ"ד שאיוב היה בימי משה לא הקדימו את איוב לפי שאין מתחילים בפורענות, ורות אע"פ שהיא פורענות יש לה אחרית, שיצא ממנה דוד שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות, ומשלי וקהלת הם שני ספרי חכמה, ושיר השירים אמרו לעת זקנתו, וקינות אמרו ירמיה שהיה אחר שלמה, ודניאל היה בגולה אחרי ירמיה, ואסתר אחריו בימי אחשוורוש, ועזרא אח"כ בימי דריוש השני. וכתבו התוס' שאע"פ שגם באיוב יש אחרית, שאני רות שהיא אחרית של כל ישראל, ועוד דאיכא למ"ד שלא כפל הקב"ה שכרו אלא כדי לטורדו מן העולם. עוד כתבו התוס' שלא כתבו איוב אחר רות, משום שתהילים הוא האחרית של רות. ולמ"ד שאיוב מעולי גולה, מ"מ כתבוהו אחרי תהילים משום שהוא דומה לו, שהם שירה ומקראות קצרים וניגון אחד, ולר"ת הוא דומה לתהילים משום שנכתב ע"י ד' זקנים, ודוד כתב ספרו ע"י י' זקנים.

מי כתב את הספרים–

תורה– משה כתבה, ואת פרשת בלעם, ח' הפסוקים האחרונים של התורה י"א שכתבם יהושע וי"א שמושה כתבם בדמע מפּי הגבורה (ורב שאמרו שיש לקוראם באדם אחד יכול לסבור כשתי השיטות, לרבינו משולם אין לש"ץ לקרוא פסוקים אלו, ור"ת כתב שהכונה שלא יחלקום לב' עולים, ועכשיו נוהגים שאין העולה קורא כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרוא, והסרסור אינו קורא אלא קורא את אלו שיש להם לקרות, כדי שתנתן התורה ע"י סרסור, ויכול להיות שקצת מסייע לו בנחת).

יהושע כתב את ספרו והשלימו פנחס.

שמואל כתב את ספרו (והשלימוהו גד החוזה ונתן הנביא) ואת **שופטים ורות**.

דוד כתב את ספר **תהילים** ע"י עשרה זקנים (אדם הראשון והוא איתן האזרחי מלכי צדק אברהם משה הימן ידותון אסף וג' בני קרח, ויש גורסים שלמה. תוס').

ט"ו. ירמיה כתב את ספרו ואת ספר **מלכים וקינות**.

חזקיה וסיעתו כתבו את **ישעיה ומשלי שיר השירים וקהלת**, ונקרא ע"ש חזקיה מפני שגרם להם לעסוק בתורה. וישעיה לא כתב את ספרו משום שהנביאים היו כותבים ספרם לפני מיתתם, וישעיה נהרג ע"י מנשה.

אנשי כנסת הגדולה חגי זכריה ומלאכי זרובבל מרדכי וחבריהם כתבו את **יחזקאל ותרי עשר ודניאל ואסתר**, ויחזקאל לא כתב ספרו, שמא מפני שלא ניתנה נבואה ליכתב בחו"ל, ולכן כתבוהו אנשי כנסה"ג כשהגיעו לארץ, וכן כתבו אז את דניאל ואסתר. (והקשו התוס' שגם ירמיה הלך למצרים ונתנבא שם, ולא מצינו שחזר ל"א). ותרי עשר לא כתבום הנביאים עצמם מפני שהם

נבואות קטנות, וכשראו נביאים אחרונים שהנבואה מסתלקת כתבו את נבואותיהם וצירפו אחרים עמם כדי שלא יאבדו מחמת קטנם.

עזרא כתב את ספרו ואת היחס בדברי הימים עד אליו (ואז עלה לארץ ישראל), והשלימו נחמיה בן חכליה.

איוב

מתי היה חי - י"א שהיה בימי משה (ומשה כתב את ספר איוב. ומי שנותרו היו משעה שנכנסו ישראל ממצרים ועד שיצאו, והיינו שאז היה חי, וי"א שחי בזמן אחר כמנין השנים שהיו במצרים), ולרבה היה בימי המרגלים, וי"א שלא היה ולא נברא אלא משל היה ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מידת הדין, ושאיין אדם נתפס על צערו, ור"ל ס"ל שאיוב היה אלא שלא באו עליו יסורים, וכונת הכתוב שאילו היו באים עליו היה יכול לעמוד בהם. ולריו"ח ור"א היה מעולי גולה ובית מדרשו היה בטבריה.

ט"ו: ובברייתא איתא ש"א שהיה חסיד מאומות העולם, (ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו, והביא עליו הקב"ה יסורים והתחיל מחרף ומגדף, וכפל הקב"ה שכרו כדי לטרדו מן העולם), ובשם ר"א איתא שהיה בימי השופטים (שהיה דור שכולו הבל והיה שופט את שופטיו, ואפי' הטובים שבהם לא היו כלום, והשופטים עצמם היו מקולקלים והתוס' הקשו דאמר בתמורה שכל האשכולות מימות משה עד שמת יוסף בן יעזר לא היה בהם שום דופי), ולרבי יהושע בן קרחה היה בימי אחשוורוש, ולרבי נתן היה בימי מלכות שבא (ומלכת שבא לא היתה אשה וכוונת הפסוקים למלכות שבא), ולחכמים היה בימי כשדים נבוכדנצר, ולשיטות אלו היה מישאל (שהרי ביקש משה שלא תשרה שכינה על אומות העולם), וי"א שהיה בימי יעקב ונשא את דינה, ולדבריהם לא היה מישאל.

דורו של איוב היה שטוף בזימה.

ז' נביאים התנבאו לאומות העולם בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבזי. הגמ' אומרת שלא כולם היו מאומות העולם שהרי אליהוא היה מישאל, אלא הכונה שעיקר נבואתם היתה לאומות העולם, משא"כ שאר נביאים שאף שנתנבאו גם לאומות העולם, מ"מ עיקר נבואתם לישראל.

מעשה איוב

השטן אמר לקב"ה שלא מצא בכל הארץ אדם נאמן כאברהם, שאע"פ שהקב"ה הבטיח לו את הארץ, והיה צריך לקנות מקום לקבור את שרה, לא הרהר.

ואמר לו הקב"ה שאיוב אין כמוהו בכל הארץ, שנאמר בו איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע (היינו ותרן בממונו שהיה רע בעיניו לדקדק בחצי פרוטה שאינה ממון), ובאברהם כתיב רק ירא אלוקים.

ואמר השטן שהוא ירא אלוקים בגלל שד' שומר עליו (וכל הנוטל ממנו פרוטה מתברך, והעייזים שלו היו הורגים זאבים, והטעימו הקב"ה מעין העולם הבא הריון ולידה ביום אחד).

ואמר לו הקב"ה שיכול ליטול את כל אשר לו אך לא ישלח ידו באיוב עצמו.

ט"ז: כששמע איוב את מה שקרה למשפחתו ולממונו לא התרעם על הקב"ה, ואמר הקב"ה לשטן שהנה איוב "עודנו מחזיק בתומתו, ותסית בי לבלעו חינם" (כביכול הקב"ה ניסת). ואמר לו השטן "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו", והרשה לו הקב"ה לגעת בו אך לו להמיתו, (שבור חבית זו ושומר יינה).

למרות זאת לא חטא איוב בשפתיו אבל בליבו חטא, ואמר שהעולם נתון ביד רשע, י"מ שביקש לכפור בעיקר (וכפר בתחית המתים), וי"מ שלא דיבר אלא על השטן, וטען שכמו שהקב"ה ברא סימני טומאה וטהרה וגן עדן וגינהים, כך הקב"ה ברא צדיקים ורשעים, וא"א לשנות את הדבר וא"כ החוטאים הם אנוסים, ואמרו לו חבריו שאף שהקב"ה ברא יצר הרע ברא לו תורה תבלין, שהתורה מבטלת הרהורי עבירה, וא"כ הבריות יכולים להציל עצמם.

וטען איוב שמא התחלף לקב"ה איוב באיוב, ואמר לו הקב"ה שכמו שכל שעה יש לה גומא בפני עצמה, וכל טיפת גשם יש לה מקום בפני עצמה, וכל קול היוצא מהעננים יש לו שביל בפני עצמו, והוא מזמן נשר שיתפוס את ולד היעלה בדיוק ברגע המתאים, ומזמן נחש להכיש את האילה בדיוק בזמן הלידה, א"כ ודאי שלא נתחלף איוב באיוב.

השטן נתכוון לשם שמים שלא ישכח הקב"ה את רחמיו לאברהם, וכן פניה הכעיסה את חנה כדי שתתפלל.

יצר הרע - מחטיא את האדם וא"כ מקטרג עליו ונוטל את נשמתו. הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.

איוב היה גזול שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם, והיה שם שמו על אלמנות כדי שירצו לשאת אותם.

עפרא לפומיה דאיוב - חברותא כלפי שמיא, כלום יש עבד שמוכיח את רבו, ועל שאמר שלא הסתכל אפי' על פנויה, הרי אברהם אפי' באשתו לא הסתכל.

ט"ז: איוב לא דיבר בדעת, ומכאן שאין אדם נתפס להתחייב על מה שהוא מדבר קשה בשעת צערו.

איך ידעו ג' רעיו של איוב ממה שקרה לו - י"מ ע"י הכתר שהיה להם שבכל כתר היו ג' פרצופים, וכשבאים יסורים על אחד פרצופו משתנה, וי"א ע"י ג' אילנות שהיו להם, (היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא). והם באו לנווד לו ולנחמו, ובאו ממרחק של ג' מאות פרסאות, ונזדמנו להכנס יחד באותו שער.

לידת בנות - "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם" לריו"ח באה רביה לעולם שע"י הבנות מתרבה העולם לפי שממהרות להיות לה זרע, ולר"ל באה מריבה לעולם (ולכן כשהחזיר הקב"ה לאיוב כפול ממה שהיה לו, לא נכפלו בנותיו, ולריו"ח נכפלו ביופיים). ובר קפרא אמר שכמו שא"א לעולם בלי בסם ובורסי ומ"מ אוי למי שהוא בורסי, כך אוי למי שבניו נקבות.

וד' ברך את אברהם בכל - לר"מ היינו שלא היתה לו בת, ולר"י שהיתה לו בת, ולאחרים היתה לו בת ושמה בכל, ולר"א המודעי היתה איצטגנינות בליבו וכל המלכים היו משכימים לפתחו ליטול ממנו עצה, ולרשב"י היתה תלויה אבן טובה בצווארו, והיתה מרפאה את הרואה אותה ואף שעד יעקב לא היה חולשה, י"ל דאיירי בחולי שע"י מכה, או שהכונה שלא היה חולי של מיתה. תוס'. (וכשנפטר אברהם תלאה הקב"ה בגלגל חמה), וי"מ שנתברך שלא מרד עשיו בימיו, ושעשה ישמעאל תשובה בימיו (דכתיב "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו", שהקדים ישמעאל את יצחק לפניו, ולכן כתיב בישמעאל ויגוע וימת, כמו שכתוב בצדיקים).

ביום שנפטר אברהם אבינו עשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים כדי לנחם את יצחק, י"מ משום שאין לה פה כאבל שאינו מדבר, וי"מ משום שהיא מגולגלת כמו אבילות שמגולגלת על כל באי עולם, ונ"מ אם מועיל לנחם בביצים. ובאותו יום בא עשיו על נערה מאורסה ואע"פ שלא נצטוו מ"מ מכוור הוא הדבר. תוס'. והרג את הנפש וכפר בעיקר ובתחית המתים וביזה את הבכורה את העבודה שהיא בכורות.

י"ז: אברהם יצחק ויעקב הם הג' שהטעימו הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב, (ואיוב הטעימו הקב"ה מעין עוה"ב אלא בחד מילתא. תוס'). ולא שלט בהם יצר הרע, (וי"א שגם בדוד לא שלט יצר הרע), והיינו שכיון שראה הקב"ה שהם דוחקים עצמם להתרחק מן העבירה, סיעם שמכאן ואילך לא ישלט בהם היצר הרע. ולא שלט בהם מלאך המות אלא מתו בנשיקה על פי שכינה, וכן במשה אהרן ומרים, ובששה אלו לא שלטה רימה שאין הרימה באה אלא מטיפה מרה המטפטפת מסכיניו של מלאך המות, וכן בבנימין, וי"א שאף בדוד לא שלטה רימה, וכתבו התוס' שאף שמי שאין לו קנאה אין עצמותו נרקבים, מ"מ שולט בו רימה.

ארבעה מתו בעטיו של נחש שבגלל עצתו של הנחש נזרה מיתה על כל צאצאי אדם הראשון, בנימין עמרם ישי וכלאב בן דוד.

חדש

גיתן להשיג שוב את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במהיר 120 ש.

בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים בחוברות.

עלות חוברת 10 ש סט 50 ש.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור וב"י שו"ע ונ"כ), על הלכות שבת, מועדים ונדה.

וכן יצאו לאור חוברות תמצית הש"ס (גפ"ת) על מסכתות שבת, ב"ק, ב"מ.
לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון?

באפשרותך לזכות לזונדים גוספים, ניתן לתרום בזדריים פלוס קופת תמצית

מבחיני לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת הסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בגדרים פלוס קופת לדעת.
הגרלות: בכל שבוע על 500 ש במזומן, זיכוי 300 ש ברשת יפה נוף, 101 זוכים בזיכוי 100 ש ברשת יפה נוף.

סיכומי תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על

הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל 7692282@gmail.com**
- **בפקס 0799-414144**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חוברת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.